

Přítomnost

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 16. SRPNA 1939

ZA K 2.—

Soumrak evropského parlamentarismu

ZDENĚK SMETÁČEK

Obhajoba nezaměstnané inteligence L. MACHÝČEK

Básník už není sám

MIROSLAV MÍČKO

Jde o typ mladého Čecha

OTA JAHODA

Člověk, který zcela podle předpisu přišel o rozum

K. KOVAČÍČ

Slovenské kulturní otázky

NORRICUS

Týdenní přehled — Mnoho nás vzpomíná — Pryč s literárním brakem

O české děti — Půjčky mladým novomanželům.

ODBORNÍ LÉKAŘI

MUDr. ZDENKA NEDVĚDOVÁ-NEJEDLÁ

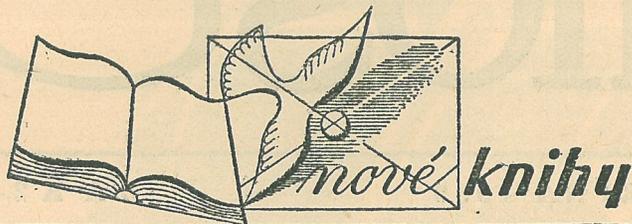
odb. dětská lékařka. **PODOLÍ, PANKRÁČKÁ 14** (stanice elektr. dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9—10 a 2—4. Tel. 441-77.

MUDr. ANTONÍN NEUMANN

odborný lékař nemoci pohlavních, kožních a kosmetiky **PRAHA II., Na Zbořenci 24** — třetí dům od Karlova náměstí. Ordinuje celý den. V neděli a ve svátek dopoledne. Telefon 41.728.

Pro plastickou chirurgii **Dr. RUDOLF SLUNEČKO**

ord. 3—4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. **PRAHA II., VODIČKOVA 15** (Hlávkův palác).

DOSKOČIL KAREL, *Listy a listiny z dějin československých 869—1938*. 147 str., brož. K 13.—.

FISCHER JOSEF, *Z politického odkazu Františka Palackého*. Výbor statí. 287 str., brož. K 18.—.

CHABR V., *Nejtěžší chvíle Unie (A. Lincoln)*. 222 str. Sbírnka Z dějiny osudu sv. 6., brož. K 6.20.

JENŠOVSKÝ BEDŘICH Dr. a KOSINOVÁ VĚRA Dr., *Ilustrované dějiny světové*. Díl V. Novověk III. 619 str., brož. K 80.—, váz. v plátně K 95.—, váz. v polokůži K 115.—.

WAGNER - ZELHOF - KYZLINK, *Národní hospodářství v kostce*. 268 str., brož. K 28.—, váz. v plát. K 38.—.

F. Topič

knihkupectví, Praha I., Národní třída 11

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY
FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY, schodiště A.

Tel. 315-28.

Nezlobí vás zubní film?

Nezdá se Vám, že Vaše zuby — ačkoliv si je denně čistíte — nejsou tak dokonale bílé a lesklé, jak by měly být? Lehoučký matný stín na jejich povrchu je mucinový povlak — tak zvaný zubní film. Jak se ho zbavíte? Velmi snadno. Opatřete si speciální zubní pastu BIS-ACIDENTOL. Odstraňuje zubní film a má znamenité účinky antiseptické. Jest nakyslé ovocné příchuti a bohatě pění. Působí pocit čistoty a svěžesti v dutině ústní. Je vydatná a velmi úsporná. Užijte BIS-ACIDENTOL, zubní pastu pro náročné.

Obchod uhlím Živnostenské banky

PRAHA II., JUNGMANNOVA TR. Č. 1.

Telefon 329.51 serie

FILIAŁKY:

BRNO, telefon č. 110-81, 110-82

MOR. OSTRAVA, telefon č. 3602, 3603

BRATISLAVA, telefon č. 1483

Telegrafická adresa: ŽIVNOCARBO

Komisionářský prodej uhlí a koksu z revíru ostravsko-karvinského. Export koksu do Polska, Jugoslavie, Bulharska atd. Prodej la dřevěného uhlí retortního bukového.

OBSAH PŘÍTOMNOSTI č. 32.: Pavel Hofman: Irsko v boji. — Walter Greiling: Chemie ve světové válce. — Jugoslávská federace. — Vrchní velitel dohody. — Lumír Čivrný: O mladých a o morálce provisoria. — Otto Jírovec: Universitní a vědecká čtvrt v Praze. — Týdenní přehled. — Organizace a duch. — Přeměny. — O nová jména. — Podivné zábavičky. — Konec okružních lístků. — Nesnáze s moderním uměním. —

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TŘÍDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok K 100.—, na půl roku K 50.—, na čtvrt roku K 25.—, jednotlivá čísla K 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. • Dohléd. pošt. úřad Praha 25. • Odpovědný redaktor Zdeněk Richter. TISKEM ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA 62.

Soumrak evropského parlamentarismu

Začátkem srpna se předseda britské vlády hrdlil s vlivnou částí dolní sněmovny o otázku, zdali se má jít na prázdniny. Celá oposice a část konservativní strany byly proti tomu, předseda vlády se svými věrnými pro to, dávaje najevo, že vláda parlamentu nepotřebuje, a že jí bude lépe bez něho. Ve Francii vládne Daladier bez parlamentu a jeho kabinet vrhá do pře-kvapené veřejnosti v pravidelných údobích desítky a desítky vládních nařízení, která by jinak parlament nepropustil bez nekonečných debat, a která by se proto asi vůbec neuskutečnila. Kdo ještě dost nevěří, že se se starou Evropou něco děje, tady má důkazy dost přesvědčující. V jedné z nejstarších evropských demokracií je parlament na čas vyřazen a omezuje se na to, že usnesením o plné moci ústavně legitimuje vládní dekrety, a ve druhé vláda nutí parlament, aby šel na prázdniny, to jest, aby na čas zastavil svou kontrolní činnost. K takovým koncům to dopracovala zastupitel-ská demokracie.

Před dvaceti lety rostly v Evropě parlamenty jako houby po dešti a podobaly se sobě navzájem jako blíženci. Jen Rusko a Turecko se svými diktaturami byly výjimkou; na čas také Maďarsko, které se však brzy od komunistického experimentu vrátilo k svému starému feudálnímu parlamentu. Všechny nové nebo obnovené státy si daly krajně demokratickou ústavu. F i n s k o, země se starými samosprávnými tradicemi ještě z dob švédských, si zřídilo jednokomorovou sněmovnu s přímým, poměrným, tajným a obecným volebním řádem. Podobně E s t o n s k o, s tím rozdílem, že předseda vlády byl zároveň prezidentem. Estonská ústava byla však revidována roku 1934, byl zřízen úřad voleného presidenta, avšak parlament byl suspendován a vláda začala vydávat zákony sama. Také L o t y š s k o si dalo demokratickou ústavu, ale roku 1934 vyhlásil předseda vlády Ulmanis diktaturu a parlamentní vládu zrušil. Do třetice prodělala podobný osud L i t v a. Vynořila se z poválečného zmatku jako parlamentní republika s jednokomorovou sněmovnou a poměrným zastoupením, ale tuto soustavu zvrátil vojenský převrat z roku 1926, jímž nabyli prezident Smetona a ministerský předseda Voldemaras diktátorské moci. Ústava byla revidována roku 1928, kdy byla volba presidenta přenesena na lid, ale parlamentní vláda už obnovena nebyla.

Také ústava obnovené p o l s k é republiky byla ryze demokratická a připínala se jako k vzoru spíše ke konstituci francouzské než k tradicím dřívějšího Polska. Zákonodárnou moc vykonával sejm, volený na pět let, a senát. Volební právo bylo obecné, tajné, přímé a zastoupení poměrné. Na rozdíl od malých pobaltských států si Polsko dalo senát, aby korigoval zákonodárné přehmaty sejmu; měl o tři čtvrtiny méně členů než sejm a jeho pravomoc byla užší. President se volil podle francouzského způsobu v národ. shromáždění, t. j. ve společné schůzi sejmu a senátu na sedm let. Při pohnuté

vnitřní historii Polska v poválečné době není divu, že tato ústava je dnes dokumentem spíše historickým než aktuálním. Parlamentarismus měl v Polsku těžké začátky a parlamentní vlády byly slabé a nestálé. Rozpory mezi konservativním nacionalismem na pravici a socialismem a komunismem na levici — při rozmanitosti selských stran ve středu a při několika stranách menšinových — daly se těžko vyrovnávat parlamentním kompromisem. To se ukázalo hned roku 1922, kdy byl brzy po svém zvolení zastřelen pravicovým radikálem president Narutowicz, kandidát levice. Poslední parlamentní vládou v pravém smyslu slova byl třetí kabinet Witošův roku 1926, svržený vojenským převratem Pilsudského. Pilsudski tehdy žádal, aby vláda odstoupila, a obviňoval ji z korupce a nevykonnosti. Když president a vláda odepřeli a hrozili naopak Pilsudskému soudním stíháním, nastoupil maršál se svým vojskem pochod na Varšavu. President a vláda pak odstoupili, a když Pilsudski odmítl nabídku národního shromáždění, aby se dal zvolit prezidentem, byl tento úřad udělen profesoru Mościckému, který byl roku 1933 s Pilsudského souhlasem zvolen znovu. Třebaže tedy byly na venek zachovány demokratické formy, je Polsko od roku 1926 ve skutečnosti pod diktaturou vojenských spolupracovníků Pilsudského, opírajících se o armádu. Odtud název „plukovnícký režim“. Ke konci života Pilsudski ještě uvažoval o ústavní reformě. Chtěl, aby president byl volen lidem ze dvou kandidátů, z nichž jednoho by stanovil president odstupující a druhého výbor národního shromáždění. Vláda by pak byla odpovědná prezidentu, nikoli sejmu, který by sice existoval dále, ale ztratil by značnou část své pravomoci. Smyslem této reformy měla být posila výkonné moci.

Ústavní poměry někdejšího Československa jsou ještě v čerstvé paměti. Původní ústava, v hlavních rysech podobná ústavě polské a ostatních poválečných republik, se dochovala po celou dobu trvání tohoto státu. Při množství politických stran bylo to však možno jen přísnou stranickou disciplínou a tuhou soustavou koaliční, která přenesla těžiště politické moci z parlamentu do výborů koaličních stran (pětka, osmička), podle okolností buď vládních nebo i mimo-vládních. Via facti to znamenalo značné posílení výkonné moci na úkor moci zákonodárné, ačkoli koaliční vlády samy zase byly uvnitř ochromovány tím, že mezistranické spory byly přenášeny z parlamentu za dveře vládního kabinetu a tam často bývaly neméně tuhé, avšak méně vzrušující, než kdyby se byly odehrávaly na veřejnosti.

Demokratickou a parlamentní republikou bylo v prvních letech svého života také poválečné Rakousko. Také ono mělo dvoukomorovou soustavu, do níž se volilo obecným, tajným a přímým hlasovacím právem s poměrným zastoupením. Stát se lišil od ostatních republik hlavně svou spolkovou povahou. Spolková rada, která měla funkci senátu, byla volena ven-

kovskými sněmíky. Prezidenta volilo spolkové shromáždění (obě komory společně) na čtyři roky. Ten se dělil o výkonnou moc s kancléřem čili předsedou vlády, odpovědným spolkovému shromáždění. Země — jednou z nich byla také Vídeň — měly značnou zákonodárnou autonomii. Hlavním politickým problémem původní rakouské republiky bylo napětí mezi marxistickou Vídní a křesťansko-sociálním venkovem. To bylo také hlavním důvodem několika ústavních reforem kancléře Schobera z roku 1929, jimiž bylo při volbě prezidenta zavedeno lidové hlasování místo parlamentního (přesto se druhá volba Miklasova roku 1931 provedla ještě v parlamentě, aby se uspořilo na výdajích), pravomoc presidentova zvýšena, část důchodů města Vídně odevzdána zemi dolnorakouské a zvětšena kontrola ústřední vlády nad vídeňskou policií. Poměry se zatím přiostrhovaly a směřovaly k občanské válce. Hlavními politickými silami byl nacionální socialismus, klerikální Heimwehr a sociálně demokratický Schutzbund. Diktaturu zahájil kancléř Dollfuss, který se politicky opíral o Heimwehr. Roku 1933 rozpustil nacionální socialisty a začal politický boj se sociálními demokraty. To vedlo k obecné stávce a krátké občanské válce v únoru 1934, při níž byla sociální demokracie zlomena. Na základě tohoto vítězství přikročil Dollfuss k ústavní reformě, kterou provedl kusý parlament bez sociálních demokratů a nacionálních socialistů. Nová ústava se opírala o fašistický korporativismus a přezvala republiku na „křesťanský spolkový německý stát na korporativní základně“. Prohlásila, že všechna moc nepochází z vůle lidu, nýbrž z vůle boží. Místo parlamentu, voleného obecným a přímým právem, zaujaly čtyři komory: státní rada, jmenovaná prezidentem na deset let, spolková hospodářská rada, do níž vysílaly zástupce hospodářské a průmyslové korporace (společně zaměstnavatelům i zaměstnancům), spolková kulturní rada, v níž byly zastoupeny státem uznané společnosti kulturní a náboženské, a konečně spolková zemská rada, v níž byli předsedové zemských vlád (z Vídně starosta města) a z každé země jeden znalec finanční. Všechny čtyři rady dohromady tvořily národní shromáždění, které nominovalo prezidenta. Volili jej však rakouští starostové, a to na sedm let. Zákonodárnou moc měla spolková sněmovna, která byla výborem ze čtyř jmenovaných rad: po dvaceti zástupcích do ní vysílaly státní rada a spolková hospodářská rada, deset spolková kulturní rada a pět zemská rada. Takto složená sněmovna měla bez debaty přijímat nebo odmítat zákony a nařízení, jež jí předložila vláda. Byla to soustava hodně složitá, ale prakticky byla všechna moc v rukou Dollfussových a částečně i Starhembergových a Miklasových.

M a ě a r s k o prožilo jakýsi nesmělý pokus o demokracii vlastně jen v první poválečné krátké vládě Károlyiho. Pak přišel pětiměsíční režim Bély Kúna, rumunská okupace, pokus o habsburskou restauraci, načež se režim ustálil u správcovství Horthyova. Ústavní poměry jsou v celku stejné jako v předválečném Uhersku. Volební právo do sněmovny je omezené a není ani tajné, horní sněmovna se rekrutuje ze zástupců šlechty, žup, měst, církví, universit, obchodních a průmyslových korporací.

R u m u n s k o mohlo po svém rozšíření navázat na ústavní tradici starého království. Zachovalo formu parlamentní vlády a roku 1923 zavedlo obecné volební

právo místo dřívějšího omezeného. Prodělalo v poválečných letech pohnuté změny dynastické a později zápas s Železnou gardou. Obojí se jevílo také změnami režimu a vyústilo nakonec v nebývalé posílení královské moci Carolovy. Osobnost nynějšího panovníka, jeho povaha, sklony a politické názory hrají v ústavních poměrech této země asi větší roli, než jakou hrál kterýkoli jednotlivec ve státech okolních. Po smrti svého otce Ferdinanda roku 1927 nemohl Carol nastoupit na trůn, poněvadž byl zbaven následnictví pro rozchod se svou ženou, řeckou princeznou Helenou. Vrátil se však neočekávaně do země roku 1930 v letadle, což mu umožnila volební porážka liberální strany, jejíž vůdcové se ke Carolovi stavěli nepříznivě. Už tímto návratem a tím, že se nakonec proti nepřízní mnohých politiků i své matky přece jen politicky uplatnil a prosadil, překročil Carol daleko rámeček působnosti pouhého konstitučního panovníka. K témuž konci vedl vleklý vnitřní zápas Železné gardy s rumunskými liberály a se stranou selskou. Ten se vyvrcholil ve volbách v prosinci 1937, kdy Tatarescova národně-liberální strana nedosáhla potřebné většiny, a kdy zato silně vzrostla opozice na pravici. Král tehdy k obecnému překvapení svěřil vládu drobné křesťansko-národní straně Gogově, o poznání méně radikální než byla Železná garda. Tato menšinová vláda rozpustila parlament a vypsala nové volby, ale znemožnila se velice brzy. Král potom pověřil národní vládu v čele s patriarchou Cristeou a zahájil ústavní a politické reformy, při nichž rozhodující moc soustředil ve vlastních rukou. V únoru 1938 dal lidu odhlasovat novou ústavu, která zvýšila vládní moc, zmenšila počet poslanců a senátorů, zlepšila parlamentní zastoupení pracujících vrstev a hlavně upevnila moc královskou. Vláda je podle ní odpovědná výhradně králi, nikoli parlamentu, a vykonává svou moc jménem krále. Král je vrchním velitelem armády, má právo vypovídat válku a uzavírat mír, může vydávat — v době, kdy jsou rozpuštěna zákonodárná shromáždění, nebo v přestávkách mezi jejich zasedáními — nařízení s mocí zákona, má právo vydávat peníze, uzavírá politické a vojenské smlouvy s cizími státy, svolává zákonodárné sbory, jež může odročit na jeden rok, a jmenuje a propouští ministry. Z toho je vidět, že vojenství, zahraniční politika a v podstatě také moc výkonná a po případě i zákonodárná jsou soustředěny v rukou králových. Mluví se tedy celkem právem o nynějším rumunském režimu jako o královské diktatuře.

Také **J u g o s l a v i e**, ačkoli z jiných příčin a jiným způsobem, se vyvíjela od přísně konstituční monarchie v královskou diktaturu. Po válce přizpůsobilo ústavní zákonodárné shromáždění starou srbskou ústavu potřebám rozšířeného státu. Zřídilo jednokomorový parlament, volený obecným hlasovacím právem mužského obyvatelstva na čtyři roky a s poměrným zastoupením. Vláda byla odpovědná parlamentu (skupštině). Tento prvotní jugoslávský parlamentarismus ztroskotat hlavně na největším vnitřním problému Jugoslaviie, totiž na sporu mezi Srby a Chorváty. Spor ten vyvrcholil roku 1928 zastřelením Štěpána Radiće, načež král Alexander začátkem ledna 1929 rozpustil parlament, suspendoval ústavu, změnil jméno státu z dřívějšího království Srbů, Chorvatů a Slovinců na království Jugoslaviie, zavedl tuhou kontrolu tisku a všeho politického života. Pokoušel se zkrátka stmelit Jugoslaviie v ucelený ná-

rodní stát. Roku 1931 oktrojoval novou ústavu, která obnovila skupštinu, ale vedle ní zřídila senát, z polovice volený na šest let a z polovice jmenovaný králem. Země byla rozdělena na devět banovin. Staré politické strany byly zákonem rozpuštěny a nové se nesměly tvořit na regionálním nebo národnostním základě. Strana, která získala ve volbách prostou většinu hlasů, dostala ve skupštině dvě třetiny mandátů, aby se zabezpečila pevná většina. Třebaže byla touto ústavou do jisté míry obnovena parlamentní demokracie, trvala ve skutečnosti královská diktatura dále a definitivní úprava byla odsunována do nedohledna. Oporou režimu se stala jednotná vládní strana, Jugoslávská radikální zajednica, ale byla to v podstatě zase strana srbská, proti níž Chorvaté znovu organizovali svou opozici. Hlavní vnitřní problém tedy královým zásahem vyřízen nebyl. Režim se nezměnil ani královou smrtí roku 1934, naopak byl utužen Stojadinovićem a teprve po pádu tohoto politika pokouší se jeho nástupce Cvetković o vnitřní konsolidaci jednáním s Chorvaty.

Poválečné Bulharsko sice neměnilo ani nerušilo ústavu a nevzdalo se formy konstitučního a parlamentního státu, ale to mu nebránilo, aby neprošlo několika převraty a diktaturami. Už režim Stambolijského, který se ujal vlády roku 1919, bylo lze těžko rozoznat od normální diktatury, tak byl radikální. Říkalo se mu proto „zelený socialismus“. Ostrá sociální opatření, která Stambolijský zavedl — omezení zisků, konfiskace nezužitkované půdy, pracovní povinnost — jakož i plnění mírových smluv přivodily brzy reakci, která se projevila převratem z června 1923 a nastolením konservativní koalice Cankovovy. Stambolijský při tom byl zabit. Selská a socialistická levice se za to odměnila řadou atentátů a teroristických činů, z nichž nejpovážlivější byl veliký výbuch v sofijské katedrále v dubnu 1925. Režim trval za vedení Cankovova a později Ljapčevova do roku 1931 a potom za předsednictví Malinovova a Mušanovova až do roku 1934, kdy přišel nový převrat, tentokrát armádní, motivovaný komunistickým nebezpečím, ale jehož skutečnou příčinou asi byla nespokojenost vedoucích vojáků se slabým postavením Bulharska v politice mezinárodní. V pozdějších letech se Bulharsko značně uklidnilo a učinilo náběhy ke smíření s někdejšími válečnými odpůrci. V zahraniční politice zaujalo stanovisko neutrální, což je sblížilo s Jugoslavií, která vede politiku podobnou.

Také Řecko zažilo po válce sotva co jiného než permanentní diktaturu, která byla jakýmsi společným jmenovatelem střídajících se režimů. Bojovalo se v podstatě o otázku, zdali má stát zůstat monarchií či stát se republikou. Po pádu Venizelově a po smrti krále Alexandra roku 1920 byl povolán z vyhnanství král Konstantin. To mělo nepříznivý důsledek pro Řecko tím, že to vzbudilo velikou nelibost u dohodových mocností, zvláště u Francie, jež přestaly Řecko podporovat v jeho boji proti Turkům, takže Řekové naprosto prohráli v Malé Asii. Roku 1922 přišel nový převrat, král Konstantin byl zase vyhnán a někteří jeho ministři a generálové postříleni. Jeho syn a nástupce Jiří II. ho následoval o rok později a Venizelos se svými stoupenci se zase slavnostně ujal moci. Problém, jaký se má nastolit režim, zůstal zatím nerozhodnut a v čele státu byl jako regent generál Konduriotis. Teprve roku 1924 byla dynastie sezazena a plebiscitem rozhodnuto pro republiku. Ale už následu-

ujícího roku nastal nový převrat, jež provedl generál Pangalos. Jeho diktatura trvala do roku 1926, kdy byl formálně zvolen prezidentem, ale hned nato donucen odstoupit. Po něm se vrátil v čelo státu admirál Konduriotis, který provedl volby, stal se prezidentem a roku 1929 byl vystřídán Zaimisem. Zatím se republika, zvláště zásluhou Venizelovou, dost konsolidovala. Ale volby v letech 1932 a 1933 dopadly proti němu a předsedou vlády se stal royalista Tsaldaris. Král Jiří však zatím ještě zůstal ve vyhnanství. Vrátil se z něho v listopadu 1935, když před tím bylo (zase plebiscitem) rozhodnuto o obnově monarchie. Poslední zdání parlamentní vlády zmizelo 4. srpna 1936, kdy ministerský předseda Metaxas zahájil otevřenou diktaturu a provedl značné sociální reformy.

Parlamentní režim (dvoukomorový) měla po válce, aspoň formálně, i Albánie, kde byl s počátku regentem biskup Fan Noli — albánský trůn byl krátce před válkou opuštěn Wilhelmem z Wiedu — a kde roku 1925 byl zvolen prezidentem Ahmed Zogu. Ten se prohlásil roku 1928 králem.

Ústavní vývoj Itálie a Německa po válce je obecně znám, takže není třeba jej rekapitulovat. V Itálii je vidět úpadek parlamentního režimu v prvních letech po válce z množství vlád, které se vystřídaly od pádu Orlando va roku 1919 do roku 1922. Byly to vlády Nittiho, Giolittiho, Bonomiho a Factova. Rozhodující událostí pro další vývoj Itálie byl pak Mussoliniho pochod na Řím v říjnu 1922. Kdyby v tomto článku šlo o hledání příčinných spojitostí a ne o pouhý přehled, při němž postupujeme od východu na západ, musili bychom tímto datem začínat, neboť ono bylo nepochybně podnětem k mnoha dalším změnám režimů v některých zemích, o nichž jsme se zmínili výše. V Německu trval proces déle a vyvrcholil se teprve roku 1933, kdy se ujala moci nacionálně-socialistická strana. Jak v Itálii, tak v Německu zůstala kostra parlamentního režimu zachována, ale instituce dostaly nový obsah a novou funkci tím, že byly začleněny do nové organizační stavby fašistického a nacionálně-socialistického režimu. Po stránce ústavně-právní je mezi oběma zeměmi hlavní rozdíl v tom, že v Itálii zůstal úřad hlavy státu dědičně králi, kdežto Duce je hlavou vlády, zatím co v Německu — které ovšem zůstalo republikou — jsou oba úřady spojeny v osobě Vůdce a říšského kancléře.

Na evropském západě prošlo velkými a bolestnými ústavními převraty Španělsko. V září 1923 provedl generál Primo de Rivera, vojenský guvernér v Barceloně, vojenský převrat a dosadil na místo vlády a parlamentu vojenské direktorium. Monarchie v rukou Alfonse XIII. zůstala při tom zachována. V prosinci 1925 nahradil Rivera vojenské direktorium civilní vládou z řad nové vládní strany, kterou zatím zorganizoval, a roku 1928 činil přípravy k vyhlášení nové ústavy. Unaven a nemocen však resignoval v lednu 1930. Diktatura potrvála ještě rok, vedena zprvu generálem Berenguerem a později admirálem Aznarem. Po obecních volbách v dubnu 1931 byla vystřídána režimem republikánským. Král suspendoval svou pravomoc a opustil zemi a vlády se ujal výbor republikánských vůdců v čele se Zamorou. Král byl sesazen a jeho statky zabaveny. Po volbách do ústavodárného shromáždění v červnu téhož roku se stal Zamora pre-

sidentem, ale brzy odstoupil a byl vystřídán Azaňou. V prosinci byla přijata nová ústava, podle níž se Španělsko stalo demokratickou republikou s jednokomorovým parlamentem, voleným obecným hlasovacím právem na čtyři roky. President byl volen na šest let členy parlamentu a stejným počtem volitelů z lidu. V nových volbách koncem roku 1933 vzrostl počet royalistů. Režim se udržel při mnoha vnitřních nesnázích do července 1936, kdy vypukla občanská válka. Vítěz v ní, generál Franco, právě klade základy k režimu, jehož je hlavou.

Portugalsko je republikou od roku 1910, ale vládne se tam většinou diktátorsky. Roku 1926 se ujal moci generál Carmona. Roku 1933 byla vyhlášena nová ústava s částečným návratem k režimu parlamentnímu.

Největší ustálenost projevily v poválečné Evropě mimo Anglii konstituční a parlamentní monarchie severské — Švédsko, Norsko a Dánsko — potom Holandsko, Belgie a Lucembursko. Holandsko dalo po válce volební právo ženám a zavedlo poměrné zastoupení. Z republik bylo nejstabilnější tradiční Švýcarsko.

Zdeněk Smetáček.

týdenní přehled

Předpoklad politické aktivity

Jsme znovu a znovu vyzýváni k aktivní politice. Při různých příležitostech bylo s dostatek jasně řečeno, že český národ nemá sklonu k politice pasivity. Ale aktivní politika má své pevné předpoklady, bez kterých ji nelze dělat. Snad prvním předpokladem aktivní politiky jest konsolidace a stabilisace. Nemohou, i kdyby chtěli, dělat aktivní politiku lidé, kteří nevědí, budou-li ještě zítra ve svých funkcích. Takový stav nejistoty by dovešl znemožnit soustavou a na delší dobu rozpočtenou práci i třeba neaktivnějším pracovníkům. A takový stav nejistoty si právě přejí udržovat lidé, kteří sledují s neskrývaným podezřením každý pokus o konsolidaci českého politického života. Jsou proti konsolidaci veřejného života proto, že v něm nerozhodují spolu; ve chvíli, kdy by byli přivolaní ke spolupřehodování, postavili by se příkrě proti jakýmkoliv změnám. Známe toto zvláštní rozpoložení některých — bohudíky nemnohých — lidí a víme také, z čeho vzniklo. Viděli v době změn, jak se zdánlivě odnikud vynořovali stále mnozí noví lidé, kteří nastupovali na místa, kde před tím nikdy nestáli a kde najednou byli povoláni i k úlohám vůdcovským. Neviděli, že títo noví lidé nepřicházejí odnikud, ale že snad všichni prošli tuhou přípravou v různých oborech veřejné práce. A domnívali se podle své falešné představy, že by také oni mohli jednou přijít odnikud a podílet se s ostatními o moc.

Myšlenka národní jednoty, ztělesněná hnutím Národního souručenství, překonala v nedlouhé době četné překážky. Nemýlíme-li se, jedna z těchto překážek padá právě v těchto dnech a veřejnost o tom není zcela beze zpráv. Může se přihodit, že na naší cestě vyvstane po několika krocích překážka nová. Ale tím se už nikdo nedá zmást. Jenom jednou padly hradby Jericha pokřikem a to už je dávno. Dnes už moc pokřiku citelně klesla. (Dr. V. Minařík v „Národních listech.“)

Český národní statut?

Platí-li mezi vlastním národem, že uznávání spravedlivých práv jednoho stavu druhým je nejjistější zárukou dohody, platí mezi sousedními národy a národnostmi tím silnější a důraznější zásada: jen ta dohoda a jen taková zřízení, ovšem prováděná i činy, která vedle prosazování svých vlastních práv mají na zřeteli i práva druhých, mohou být pevným mostem ke spolupráci.

Český tisk jako ojedinelou kuriositu uváděl v tomto týdnu příklad chalupníka odněkud z Českomoravské vysočiny, který sám sobě vykopal hrob, postavil pomník s nápisem, ale který při tom dál váže snopy na poli svého syna pokračovatele, ručícímu za život rodu i do budoucna. Ale celý

národ, žádný národ na světě nemůže a nechce si kopat sám vlastní hrob; už proto ne, že jednak nechce být kuriositou a jednak nemá jako celek oně záruky a jistoty, kterou má zmíněný stařec z Českomoravské vysočiny ve svém vlastním synu.

Před rokem celá vláda a všichni ministři jednali a projednávali národnostní statut, kterým měla být shrnuta i zaručena práva národnostních menšin. Za necelý rok je politická situace z podstaty změněna. V Protektorátu není národnostních menšin. 240.000 Němců (podle odhadu něm. prof. dr. Gesnera) má svá národní i existenční práva a svobody a v dané situaci zaručena pevně.

V dohodě stavů i národností platí více než kde jinde zásada: jasné a dodržované smlouvy — nejlepší přátelé. Vzpomínajíc na loňské snahy o národnostní statut, národnostní katastr, neměli bychom na české straně poříditi a národním hnutím českým veřejně publikovati český národní statut, ve kterém budou jasně shrnuty základní i zásadní body nezadatelných práv českých? Odpady by pak také rázem některé ony stížnosti s druhé strany, že snad český národ hraje dvě role, ač je role jen jedna: plnit dané povinnosti a hájit svá práva.

(Č. Ježek ve „Venkově“.)

Co není dobrou politikou

— Čeněk Ježek. — Několika různými proudy po silnicích, městy i vesnicemi různých krajů českých připochodovaly do Prahy jednotky Hitlerovy mládeže z Říše. Na pochodu sešly se s desetitískí Čechy, různého povolání, stavů i smýšlení. Na jejich cestě od národnostních hranic až do Prahy nikde nedošlo k jedinému incidentu, k jedinému střetnutí s českou mládeží nebo s českým občanstvem. V několika městech byla Hitlerjugend přivítána českými starosty a okresními hejtmany, přechásto českými proslovy. Přesvědčila se pochodem českými kraji, že na příklad uvítací slova jednoho východočeského okresního hejtmána, že na svém pochodu Čechami vidí v celku ukázněný národ, který nepodléhá lechce chvilkovým náladám, nebyla jen pouhou formulou či frází, avšak skutečným vyjádřením stavu.

Vracíme se k této skutečnosti proto, že v neděli jsme otevřeně upozornili české lidi na důsledky několika místních incidentů nerozvážných jedinců. Uvedli jsme také, že podle zprávy „Der Neue Tag“ došlo i v železničních dílnách v Nymburce při práci k domnělému incidentu a urážce Němců. Bylo oznámeno, že krajské vedení NSDAP vysílá zároveň do Nymburka komisi. Také Národní souručenství vyslalo ihned do Nymburka svého úředníka, který zjistil, že šlo jednak o malichernost a jednak o shluk náhod.

Tisk obou národností, české i německé, má jistě za povinnost nabádati ne k vzájemné nenávisti a bojům, ale k uklidňování vášní.

Je jisto, že v každém národě jsou horkokrevnější jedinci. Tak jako na české straně nechceme, aby se z nerozvážných činů jedinců odsuzoval a posuzoval celý národ, nebudeme tak činiti ani na druhou stranu. Myslíme však, že tam, kde ať již český nebo německý tisk píše o osobních incidentech, měla by se připomínati slova, která, tušíme, že na schůzi v pražské „Uranii“ řekl župní vůdce a říšský místodržící Konrád Henlein ke stoupencům strany:

„Obracím se na vás, jako na staré henleinovce a nové členy NSDAP. Nemyslete si, že byste prováděli dobrou politiku, kdybyste druhý národ provokovali. Politiku dělá jen vůdce!“

Národní hnutí české již v několika případech minulých měsíců správně poukazovalo a požadovalo, aby do míst, kde by se případné incidenty udály, nebo, kde se objeví rozdílnost tvrzení, byly k objektivnímu zjištění vysílány smíšené, paritní komise česko-německé. Případ nymburský i osecký ukazují, že i pro správnou informaci tisku by takové řízení rozhodně posloužilo a že by posloužilo snahám po uspořádání cest k vzájemnému porozumění. („Venkov.“)

Soud také na národní padavky

Národní soud nebyl uveden do života jako strašák, který by měl poplašit, ale kterého by se nakonec nemusel nikdo bát, ale také ne jako cirkus, ve kterém by se uplatnil kdejaký clown a v němž by přišli na své i ti, kdož nemají jiný zájem, než pro podívanou, hovičí snad jejich touze, ale ničící zdravé jádro ostatních.

Vedle soudu jmenovaného, slibujícího a na svoji práci přichystaného, máme ještě národní soud jiný. Soud nejmenovaný, neviděný a nejednající a přece existující. Lidový soud

v srdcích a myslích většiny českého lidu. Lidový soud pro všechny ty, kdo najednou v sobě objevili jinou krev než českou, kdo dovedou pracovat proti vlastním lidem, kdo dovedou si chodit stěžovat na české lidi a kdo dovedou při každé příležitosti vyhrožovat, že si půjdou stěžovat. Tyto padavky na zdravém těle národa jsou všude. Jsou balastem a nestojí o ně nikdo. Vlastním překážejí, vlastní je nenávidí a cizí jimi pohrdají. Také s těmito odpadky naší národní společnosti je nutno počítat, ale v národní společnosti není pro ně místa. Jména provinilých a už našim lidem odsouzených budou jednou vyhlášena a jména důvodně podezřelých budou jednou veřejně volána, aby jejich nositelé skládali účty a obhájili se.

Musí to být řečeno, aby bylo jasno, abychom si ještě lépe rozuměli a aby němečtí občané věděli, že máme smysl pro čest, a že chceme být partnery opravdu pro tu potřebnou práci kvalifikovanými.

(Dr. O. Suchý v „Národních listech“.)

Zrádci národa

Stačí dnes namozte jen krivé slovo, které někdo neprozřetelně vypustí z úst, a už se ozve ta strašlivá kletba: Je to zrádce národa. Být zrádcem národa je něco tak hrozného jako peklo. To znamená vyvržení ze společenství lidí stejného kmene, stejného jazyka, stejné krajiny, stejné kultury a cílů. Být zrádcem národa je Kainovo znamení na čele, jehož se nezbaví ani ten, kdo je první nosil, ani jeho děti a vnuci. Být zrádcem národa znamená být za živa mrtev, neboť s ním nikdo nebude mluvit a jednat. A proto kletba tohoto druhu nesmí a nemůže být vyslovována lehkomyšlně. Nestačí jenom mlhavé podezření nebo osobní nechuť. Dnes v malých městech, v ulicích a hlavně mezi intelektuály se častěji než je třeba vyslovuje podezření.

Nesmíme se vydávat zlému nebezpečí, abychom se navzájem všichni podezírali. Jen se chladně zamyslete, jen se sejděte i s těmi, kdož kdysi byli vašimi odpůrci, a uvidíte, že v našem národě je drtivá většina počestných, poctivých lidí. Nepochybujte tedy o nikom předem, nenaslouchejte nezaručeným pověstem, které se snaží zošklivit všechno kolem a otrávit nás všechny dohromady.

Jsou mezi námi zrádci společné věci, o tom není pochyb. Ale je jich málo a brzy budou do jednoho spočítáni.

(„Národní práce.“)

Aféry z malicherností

V těchto dnech přinesl DNT zprávu, že v železničních dílnách v Nymburce došlo k urážce Němců a v Sadské k násilné urážce německého železničního úředníka. Národní souručenství vyslalo ihned na místo svého úředníka, aby případy vyšetřil. Výsledek zjištění je, že obě události nebyly závažné. Je třeba především říci, že z malicherností, jako je náhodné odplivnutí dělníka nebo ženská hádka při praní prádla, by se neměly dělat národní aféry. Vždyť i čeští lidé si stěžují na různé příhody, které v nich zanechávají osten příkoří a urážky, ale jak Národní souručenství, tak i český tisk si zachovávají v této věci rezervu. Jsou tu mnohem důležitější věci, které je třeba vyřešit k vyjasnění atmosféry mezi oběma národy a mnohem důležitější překážky. Kdyby se Češi i Němci měli zabývat takovými malichernostmi, nezbyl by jim čas na důležitější věci.

(„Národní politika.“)

Jak odpovídat na německý pozdrav

Touto otázkou zabývalo se v těchto dnech „Moravské slovo“ a vyslovilo názor, že správně si počínali ti Češi, kteří v českém hostinci odpověděli vstoupivším uniformovaným Němcům na jejich pozdrav (vztyčenou pravicí a „Heil Hitler“), tím, že provolali „Vlasti zdar“. Proti tomuto názoru ostře reaguje „Volksdeutsche Zeitung“ a zjišťuje: 1. Zdvíženou pravicí a pozdravem „Heil Hitler“ zdraví se jen Němci mezi sebou, 2. pozdrav německým pozdravem při vstupu do místnosti je samozřejmou zdvořilostní formou, na niž se ovšem neodpovídá, 3. pozdrav „Heil Hitler“ nemá být pokládán za bojovné heslo, nýbrž je jen výrazem velké a bezmezné úcty Němců k Vůdci a říšskému kancléři. — Protože ve vzájemném styku Čechů s Němci není dost jistoty právě v otázce pozdravu, uvádíme názor německého listu, názor autentický a jistě správný.

(„Národní práce.“)

Úplná likvidace českého fašismu

Národní obec fašistická úplně se zapojila do Národního souručenství. Poměry v Brně spějí ke konsolidaci. S vědomím vedení Národního souručenství a českých úředních kruhů zajel

generál Rudolf Gajda na Moravu, aby provedl úplnou likvidaci českého fašismu ve prospěch Národního souručenství. Ve čtvrtek 10. srpna navštívil Jihlavu a Třebíč. Jak v okrese jihlavském a třebíčském, tak i v přilehlých okresech plně se zapojili do organizační sítě Národního souručenství. Projevy generála Gajdy a jeho spolupracovníků, nesoucí se ve prospěch národní jednoty a organizační celistvosti Národního souručenství, byly nadšeně vyslechnuty a znamenají velké ulehčení v organizační výstavbě národního hnutí. V pátek 11. srpna provedl generál Gajda rozhodné opatření v Brně. Národní obec fašistická dala se úplně do služeb národní věci, do služeb českého nacionalismu a všichni ti, již se nepodobili kázní, prohlášení za zrádce národa. Taktika a postup generála Rudolfa Gajdy jak u úřadů, tak v rámci Národního souručenství jest ve všech vrstvách brněnského obyvatelstva schvalována jako rozhodný čin ve prospěch české národní věci.

(„Národní listy.“)

Rozkol ve „Vlajce“?

Ústřední list NS. „Národní listy“ přinesly včera tuto informaci: „Koncem minulého týdne uveřejnil J. Rys oznámení, že zabývá PhDr. Vítka funkce finančního komisaře Vlajky. Krátce poté byla denním listům dodána zpráva, podle které dr. Vítka se vzdal funkce sám. Zpráva, vycházející z okolí dra Vítka, obsahuje prudké výtky nynějšímu vedení Vlajky. Práví, že dr. Vítka nechce dále spolupracovat s lidmi, mezi nimiž někteří jsou nakloněni k dobrodružství a někteří nemají své osobní věci v pořádku. Také Němci prý nahlížejí, že Vlajka počtem svých — převážně matrikových — členů je nevýznamnou frakcí. Jako další důvod odstoupení dra Vítka se uvádí, že Vlajka pro své počínání v národních věcech je pro český lid útvarem odpudlivým. Význam odstoupení dra Vítka z funkce finančního komisaře (pokladníka) Vlajky vynikne zjištěním, že dr. Vítka dosud financoval Vlajku a vydal na její potřeby velkou peněžní částku. — Nelze dosud zjistiti dosah tohoto rozkolu, ale je jisto, že pro organizaci tak malých rozměrů je to vážný otřes, kterým byla postížena ještě dříve, než mohla vůbec přistoupiti k pokusu o uskutečnění svých nejvlastnějších záměrů. Zaznamenáváme z referenční povinnosti události, jak se o nich dostává tisku zpráv.“

Léto 1939 na českém venkově

České noviny píší už dlouho o jednom pozoruhodném zjevu: Všechny venkovské kostely jsou v neděli dopoledne plné. Zprávy ze všech krajů dokazují, že to není snad nějaký zjev místní. Pražáci, kteří tráví svou dovolenou na českém venkově, pomáhají plnit vesnické kostelíky. Podívejte se, jak to na př. vypadá v západních Čechách. Píše o tom plzeňská „Nová doba“. Vejdete v neděli dopoledne do kostela v kterékoliv obci. Je plný, jako na venkově v neděli vždycky. Ale je tam zvláštní atmosféra. Zase jiná, než bývala jindy. Je tam i méně volného místa než jindy, neboť pražští hosté si většinou zvykli scházeti se s místními občany i tam. Lidé neodcházejí, jak odcházivali jindy porůznu i v hloučcích, když si mysleli, že své povinnosti nedělního dopoledne učinili zadosť. A pojednou, když se mše skončí, zazní prostorou kostelíčka velebný chorál svatováclavský. Ti lidé zpívají se svým knězem tak vroucně, tak zaníceně, tak jim oči planou vnitřním vzrušením, tak cele se pohrouží do smyslu starobylé písně, že náhodný pozorovatel, účastník této slavné chvíle, odchází vzrušen a často se i marně brání slzám hlubokého pohnutí, jak se mu derou do očí. Máš dojem, že na venkově do kostela v tuto dobu chodí si zazpívat i lidé, kteří jindy na to ani nepomysleli. Je to jakoby skutečný souzvuk všech českých duší.

(„Polední list.“)

Český dopis z Chebu

Začátkem tohoto týdne došel nám do redakce dopis až z nejvzdálenějšího cípu Sudet — Chebska. Píše nám prostá žena dělníka, ale již první tahy písma a obsah rukopisu svědčí o tom, že jedná se o ženu vysoce vzdělanou a velmi inteligentní. — Citujeme úryvek dopisu:

„Jako hřejivý paprsek za nepohody, tak působily řádky „Věstníku“ u nás. České řádky! Porozumíte mi — neboť jsme jediná česká a na své češství hrdá rodina u Chebu. Váš list došel nám s velmi nedostatečnou adresou až 20. t. m. a jeho předání svědčí o tom, že je nás Čechů zde velmi poskrovnu a ještě méně těch, kteří se za svou mateřštinu nestydí, nebojí se jí užívat mezi svými i na ulici, či ji dokonce nezapírají. Bolestno pozorovat — již 15 let jsme zde a proto známe své a nutno říci, že mnohé 15 let se zdálo zlatou pšenici a dnes teprve poznáváme,

že klas je hluchý. Jistě Vás bude zajímat, jak jsem zvěděla o existenci Vašeho listu, když jsem v naší úplné opuštenosti, od posledního převratu, jen třikrát mluvila s českým člověkem. V pohozených českých novinách na nádraží byla zmínka o existenci českého časopisu v Sudetech, který vychází v Novém Jičíně a proto i adresa lístku, který jsem Vám zaslala, zněla dosti nepřesně. Můj muž je t. č. pomocný dělník a v roce 1937, 1938 byl úplně bez zaměstnání. Dnes nám zbyla jen řeč a život, ale právě ta naše česká řeč zajde jen s naším životem, třeba jsme jen pouhou kapkou v oceáně! Vyzýváte k spolupráci, ke kritice a já mám pouze jediné číslo. Mně se v něm vše líbí, je české a to je tady pro nás dost. Těšíme se na další číslo „Věstníku“ a přejeme další práci Zdar.“

(„Věstník české menšiny v Sudetech“.)

Naše hotely nemají hostů

Proti loňskému roku poklesla letos značně návštěva našich hotelů. Podle záznamů hotelových sekcí ústředních hostinských organizací, činí prý pokles průměrně 40—50%. V Praze a ve větších průmyslových střediscích je pokles větší. Odhaduje se na 40—70%.

(„Polední list“.)

Proč je nedostatek vepřového masa?

Podle zpráv Státního úřadu statistického o stavu hospodářského zvířectva na počátku letošního roku dá se zjistit, že zvláště vepřového bravu silně ubylo. Letos bylo napočteno na nynějším území Protektorátu 1,607.191 kus vepřového bravu, loni v téže době na téměř území 1,949.034 kusů. Úbytek je 17.5%. Úbytek plemenných prasnic klesl o 18.5%. Úbytek skotu není veliký, jen asi 1.3%.

(„Národní práce“.)

Nevíme, kolik máme státních zaměstnanců

Dnes je to totiž obtížné zjistit, neboť dosud není přesně známo, kolik zaměstnanců se vrátilo ze Slovenska a z Podkarpatské Rusi a kromě toho není ani znám počet zaměstnanců, příšlých ze Sudet.

Proto provede státní úřad statistický soupis státních zaměstnanců v Čechách a na Moravě, při němž též zjistí jejich rozdělení v platových stupnicích, počet jejich dětí a pod.

(„Polední list“.)

Studenti na silnici

Časopis „Venkov“ přinesl již zprávu, že pracovní tábor v Soběslavi byl rozpuštěn a že tím byla na čas přerušena práce na přeložení státní silnice. Podnikatelé však přijali dělníky jiné a v práci se pokračuje. Mezi novými dělníky je 35 studentů, a to čtyři ze Soběslavě, ostatní z okolí. Někteří jsou maturanty. Tento studentský oddíl pracuje samostatně na jednom úseku silnice a podnikatel je s nimi spokojen. Dostávají plat 2.20 až 2.80 K za hodinu a pracují devět hodin denně.

(„Venkov“.)

Oddlužení samosprávy se již nebude provádět

Některé obce se ještě chtěly ucházeti o oddlužení, dozvěděly se však, že akce oddlužovací se již neprovádí. Příčinou zastavení oddlužení jest nedostatek finančních prostředků Pomocného fondu. Oddlužení pomohlo nejvíce velkým městům, která podnikla velké investice. Netýkalo se však téměř venkovských obcí, které jednak málo podnikaly na dluh, jednak neměly dluhy, na něž se vztahují ustanovení o oddlužení. Pomocný fond bude vyměřovati oddluženým svazkům samosprávným příspěvky, které se budou pohybovat podle finanční únosnosti oddlužené obce. Protože obce mají ještě značné dluhy, které mnohdy znemožňují provádění nutných prací, bylo by třeba hledati nové cesty, jak pomoci těmto obcím.

(„Venkov“.)

Přes šedesát tisíc našich dělníků v Říši

Záhy z jara začali naši dělníci jezdit na práci do Říše. Mnohé z pracovníků získaly pro práci v Říši lepší platební podmínky. Časté transporty, jež s pracovníky směřovaly k hranicím, budily otázku, kolik je našich lidí na práci v Říši. Lze na ni přesně odpovědět: Do 5. srpna dosáhl počet dělníků z Čech a Moravy, kteří jsou za prací v Německu, 60.392. Mimo to odjelo do Říše za zaměstnáním také 22.687 žen. Mezi ně jsou počítány i ty, které našly v Říši zaměstnání jako pomocnice v domácnosti. Těch je ovšem nejvíce. Jinak jsou zaměstnány na pomocných pracích v továrnách.

Podle rozvrstvení v Říši je nejvíce pomocných dělníků, a to jak stavebních tak i z jiných oborů; hodně odjelo do Německa kovodělníků, cihlářů a železničních dělníků, také jistý počet, ne však zvláště velký, horníků.

(„Lidové noviny“.)

Praha — milionové město

Hlavní město Praha stalo se v poslední době útočištěm desetitisíců uprchlíků, čímž počet jeho obyvatelstva neustále roste, takže se počítá, že do konce roku dosáhne Praha celého milionu obyvatel.

(„Venkov“.)

Vyvážíme poštovní známky

V cizině je velký zájem o známky Protektorátu. V době necelých 4 měsíců jsme už vyvezli do ciziny 1000 kg poštovních známek v hodnotě 750 tisíc K. Největší zájem je v Americe.

(„A-Zet“.)

Židovská otázka

Presidium zemského úřadu připravuje vykonání všech opatření, jimiž se upravuje styk mezi obyvatelstvem nežidovským a židovským a to, jak uvádí „Vlajka“, zatím takovýmto způsobem:

Používání veřejných místností, jako jsou hostince, restaurace, kavárny, vinárny, veřejné čítárny a pod., budiž event. v dohodě s příslušnými živnostenskými společenstvy upraveno tak, aby návštěvníci nežidovského původu nebyli nuceni trvale po dobu návštěvy stýkati se, respektive pobývat ve stejných místnostech s návštěvníky židovského původu. Podle místních poměrů lze otázku vyřešiti tím způsobem, že určité veřejné místnosti budou prohlášeny za nepřístupné pro návštěvníky židovského původu, případně, kde to nelze dobře provésti, budou v dotyčných podnicích pro návštěvníky židovského původu vyhrazeny zvláštní místnosti. Toto opatření nutno na podnicích i uvnitř podniků zřetelně vyznačiti. Ve veřejných lázních budtež návštěvníci místně nebo časově odděleni tak, aby nedocházelo ke společnému koupání a používání společných zařízení současně návštěvníky nežidovského původu. Na koupalištích veřejně přístupných (plovárnách) budtež pro návštěvníky židovského původu vyhrazena zvláštní oddělení, případně, kde je to možno, samostatné koupaliště.

Živnostenským podnikům a jiným po živnostenském způsobu provozovaným podnikům, jichž majiteli nebo provozovateli jsou osoby židovského původu, budiž uloženo veřejně, pro zákazníky zřejmé označení „židovský obchod“ (závod).

Ve veřejných ústavech, jako jsou nemocnice, chorobince, chudobince, sanatoria, budiž zařízeno, aby provoz pokud možno byl upraven tím způsobem, že by v těchto ústavech nedocházelo k používání místností a zařízení Židy a nežidy zároveň, resp. aby bylo zajištěno odloučené bydlení Židů od Nežidů.

Procesy pro zhanobení rasy v Praze

Kurt Leiner, 30letý židovský divadelní malíř, seznámil se v roce 1934 ve Vratislavi s Karolinou Dindasovou. Poměr se stal záhy intimním a Leiner chtěl jej v roce 1935 změnit i svazek manželský, ale nedostal povolení vzhledem k předpisům norimberských zákonů. Odstěhoval se proto do Prahy, kde se chtěl dáti oddati, ale tehdejší české ministerstvo vnitra odepřelo povolení vzhledem ke smlouvě s Říši. Leiner žil tedy s Dindasovou „na divoko“. Kurt Leiner byl odsouzen na 1 rok káznice nepodmínečně a ztrátou cti na 3 roky.

Pavel Renner, 50letý rodák ze Siegburgu u Kolína n. R., seznámil se v roce 1933 ve Vratislavi se židovkou Ernou Sternovou. Když v roce 1937 se Renner odstěhoval do Berlína, následovala jej i Sternová, právě tak, jako později do Moravské Ostravy, kde spolu bydlili. V září 1938 odstěhovali se oba do Prahy. Pavla Rennera odsoudil zemský soud na 2 roky do káznice a ke ztrátě cti na 3 roky.

Robert Kakrow, 40letý obchodní cestující z Vratislavě, navázal v roce 1925 známost se židovkou Jindřiškou Schacherlovou, roz. Krimkeovou. Oba bydlili od roku 1930 až do roku 1934 ve Vídni, načež se odstěhovali do Teplic, kde je zastihly norimberské zákony. Loni koncem září odstěhovali se oba do Prahy a opět zde spolu bydlili. Robertu Kakrowu naměřeno 1 a půl roku káznice a ztráta cti na 3 roky.

(„Venkov“.)

Proměna synagogy

Židovská synagoga v Chlumci n. Cidl. byla přeměněna v pohřební obřadní síň. — V Náchodě nabídla židovská obec synagogu pro veřejnou čítárnu. — V Pardubicích má býti zřízena ze synagogy tržnice.

(„Venkov“.)

Německá kniha o smyslu českých dějin

V mnichovském „Deutscher Volksverlag“ vyšla kniha německého historika Wilhelma Müllera „Česká cesta“, ve které jsou líčeny cesty české politiky a národního snažení od dob Dobrovského až do našich dnů. Ke knize napsal předmluvu říšský místopředseda Konrád Henlein. Müller vychází z předpokladu, že osudnými pro vývoj české politiky byly politika Palackého a nález padělaných Rukopisů Královédvorského a Zelenohorského, které v národě popouzely nenávisť proti Němcům. Autor vykládá podrobně pronikání Germánů na východ, které odůvodňuje takto:

„Německý pohyb ze západu na východ sledoval přirozený spád, jenž vznikl z napětí mezi západní kulturní převahou a východním váznoucím životem. V německém pronikání na východ projevoval se nárok pánskému národu (Herrenvolk), nadaného sebejistými představiteli, na užívání svého náskoku ve všech směrech. S tímto vědomím dobyli si kolonizující Němci přirozeného práva silnějšího odvážití se do ciziny a zasadit tam svůj národ.“ („Národní práce.“)

Jak z jednotvárnosti českých novin?

Tisk českého národa má dnes jinou tvář a obsah. Kdo listuje novinami před rokem, půl rokem a dnes, nalezne překvapující rozdíl. Noviny se postupně zjednodušovaly myšlenkami i výrazem. Rozdílnost spočívající v názoru, výrazu a službě je odstraněna. Všechny listy slouží stejnému cíli. Tímto neobyčejným a nikdy nepředstavitelným zjednodušením vnitřní politiky a vyloučením zahraniční politiky staly se české noviny až nebezpečně stejné a jednotvárné. Připočteme-li k tomu ještě naprosto jednotné zahraniční zpravodajství, máme zde jednu otázku, čistě novinářsko-technickou, jak a kam z této jednotvárnosti tisku, která má nikoliv kladný odraz na náklad novin.

V jiných dobách redakce přistoupila by k zcela pochopitelnému způsobu: změnila by způsob psaní, výrazu, kladla by jiný přízvuk na určité věci, zaopatřila vlastní přímé zpravodajství, provedla přeskupení redakční práce. Dnes tento úkol je obtížnější, neboť počet těchto prostředků je často zúžen. Redakční analýza zjistila by případně směrnice, jejichž sledování je nad naše síly a možnosti. Jak ale z dnešní jednotvárnosti novin a jak ji změnit?

Kdo by doufal, že nalezne odpověď v tisku těch zemí, které mají novinářské poměry, jako má dnes český tisk, neshledal by se s kladným výsledkem. Nám chybí politický předpoklad, který usnadňuje německému a italskému tisku jeho posici. My jsme nikoliv v útoku za státní a národní požadavky, ale stojíme až na druhé linii. Psychologicky obtížný úkol u národa, který tak vysoko postavil ve svých dějinách myšlenku samostatnosti. Pracovat se k druhému chápání — krátký čas! Novinářsko-technicky zhodnoceno, zbývá nám v rámci dnešních možností jen vzájemné se odlišování v rubrikách nepolitických. Zase přišla ke cti důkladná práce redakcí, majících archivy, knihovny, výstřížkové oddělení, hodnotné obsazené rubriky mimopolitické. Pro citaci politických věcí můžeme používat tisk německý a italský, případně sponsored, přidružený, několika jiných národů. („Noviny a novináři.“)

Na podzim bude mnoho vojska ve zbrani

ČTK. Z Říma, 11. srpna. Podle úředních zpráv byli po skončení velkých letních italských manévřů propuštěni z vojenské služby příslušníci ročníků 1901 a 1912, z nichž již dříve obdrželo mnoho zvláštní dovolenou na žňové práce. Naproti tomu všichni příslušníci ročníků 1902 a 1910, jakož i poddůstojníci a důstojníci ročníků 1902 až 1906 byli povoláni na cvičení v době od 21. srpna do 31. října.

ČTK. Z Bukurešti, 11. srpna. V Rumunsku bylo ke dni 15. srpna povoláno do zbraně 10 ročníků armádní zálohy, čímž budou 4 ze 7 armádních sborů doplněny na plný stav. Od 15. září má být v dalším povolávání záložníků pokračováno.

Londýn, 11. srpna. (ČER). „New Chronicle“ vypočítává, že toho času bylo uvedeno v různých evropských zemích celkem 10 milionů mužů na válečný stav. List uvažuje o vyhlídkách míru a píše: „Jsou-li obě strany plně vyzbrojeny, pak se vyskytuje vždycky možnost konfliktu, i když ho nikdo nezamýšlí.“ Taková možnost ovšem neznamená, že ke konfliktu dojíti musí. List o tom míní, že ačkoliv mobilizace tak ohrom-

ných sil nebezpečí války zvyšuje, přece nečiní válku nevyhnutelnou. Té chvíle jsou ozbrojené síly v Evropě v rovnováze. Není známkou toho, že by mocnosti osy tento stav rovnováhy chtly porušit nějakým násilným činem. V dalších vývodech listu se praví, že všechno závisí jen od síly nervů v nastávajících těžkých týdnech.

Šest měsíců žaláře za chválu Čechů

Budapest, 7. srpna (ČER). — V Rábu zodpovídal se před místním soudem řeznický pomocník Jan Behringer maďarské národnosti ze zločinu tupení maďarského národa a přčinu násilí proti úřední osobě, protože v hospodě veřejně chválil doby, kdy na jižním Slovensku vládli Češi, jak se vyjádřil. Když pak ho noční hlídač vesnice začal napomínat k opatrnosti, dostal se s ním do sporu a zmlátil ho. Byl nyní pravoplatně odsouzen k 6 měsícům vězení.

Západ přehlíží, že ztratil 40 českých divisí

ČTK Berlín, 7. srpna. „Völkischer Beobachter“ otiskuje úvodník svého vojenského spolupracovníka o Maginotově linii a Západním valu, ve kterém je srovnáván způsob rozvržení a stavba obou těchto pevnostních pásů. Článek poukazuje na nebezpečnou propagandu, která se snaží snížit sílu německých opevnění a armády, a praví, že se úmyslně přehlíží, že západní mocnosti ztratily 40 českých divisí, zatím co Říše získala úplně jejich výzbroj a výstroj. Je věcí vojenských vůdců západních států, považují-li tuto propagandu pro své národy za účelnou.

Japonský seržant rozšavloval 251 Číňanů

Z Tokia. (Mtp.) Úřední japonská tisková agentura Domei hlásí, že v jedné z posledních šarvátek v Číně rozsekal seržant Mutzuzaki 251 čínských vojáků. Potom se seržant vrátil do své rodné obce Nugano a poskytl časopisu „Kokumin“ rozhovor. Stěžoval si v něm, že se mu nepodařilo rozšavlovat 500 Číňanů, jak si byl předsevzal.

poznámky

Mnoho nás vzpomíná

Josef Čapek napsal do „Lidových novin“ úvodník, kde vzpomínal svého pobytu na Slovensku a toho, jak cosi stálo mezi inteligencí naší a slovenskou, co bránilo srdečnosti a úplně jednotě. Myslím, že je nás mnoho, kteří vzpomínáme na své prázdninové toulky po Slovensku, kde cítili jsme se jako doma předpokládajíc, že i Slováci cítí se tak v našich zemích.

A ku podivu; shodneme se asi všichni na zkušenosti J. Čapka, pokud se týče vzájemného poměru nás a Slováků. Ostatně není to nový problém. Tlačil nás již za republiky a mnoho různých teorií o různém kulturním vývoji, o rozdílné citovosti povahové, atd. snažilo se to vysvětlit. Nyní pak žije dál, jak o tom svědčí ty četné „Dopisy Česko ze Slovenska“ a „Odpovědi Česko“, které se táhly mnoha čísly „Přítomnosti“. Bohužel, všechny tyto úvahy konstatovaly stav, snažily se vysvětlit, ale nikde jsem se nikdy neseťkal, když ještě to bylo velmi potřebné, jak to provést, aby tento stav přestal.

J. Čapek se domnívá, že to bylo demokratické pojetí života u nás, které vadilo Slovákům na nás a které oni nemohli dobře přijmout — — — a má pravdu. Přišel jsem k tomuto poznání již před několika lety, když jako student jsem s jedním svým přítelem táhl po Lubochňance vzhůru. Cestou potkali jsme mladíka 18—19letého, který nás zvědavě okoukával. Dodal jsem mu odvahu a počal s ním hovor. Asi po třech větách se mě dychtivě zeptal: „Ste vy baron z Česka?“ Můj přítel se rozesmál a já jsem se snažil vysvětlit mu, že u nás není žádných baronů, že jsme v demokratické republice a že jsme si všichni rovni. Poslouchal překvapeně a pak prohlásil: „A aký ste to páni, keď nemáte barónov?“ Cítil jsem despekt, s kterým na mne nyní hleděl a věděl jsem, že srovnává „pány Maďary“ a „pány Čechy“ a že jsme to dokonale projevili. Pouhá příhoda s nevzdělaným vesničanem, z níž se nemůže na nic obecnějšího usuzovat — — — řekne snad někdo. Snad. Ale musil jsem na ni často myslit, když stýkal jsem se v Praze na studiích a později na vojně s kolegy Slováky a slovenskou inteligencí a pozoroval jejich lásku k maďarštině. Ne — nebyla to jen náhodná příhoda. Měla znak obecnosti s hlubokým psychologickým zdůvodněním.

Slovenský lid žil od staletí až do 18. roku pod vlivem a vedením autority, která byla tím mocnější, že prýštila ze

dvou různých pramenů, které se ve svém konečném působení na způsob života a povahy slévaly v jedno. Byla to stálá výchova ve víru v autoritu církevní a drastické uplatňování autority státní — politické. Bouřil-li se předválečný a válečný Slovák proti karabáci politické a státní autority, bouřil se jen proti znásilňování a ubíjení, nikdy však proti principu autority. Ta byla jeho živým chlebem, bez ní nevěděl co si počít a cítil se zrazen a opuštěn.

Zde jsme si nerozuměli. My jsme chtěli přinést svobodu, ale očekávalo se od nás nastolení nové autority. My jsme mluvili o rovnosti všech, o právu kritiky a v zápalu osvobozovacím pokoušeli jsme se zničit jedinou autoritu, která ubohému lidu zbývala — autoritu církve a Boha. A divili jsme se, když zvedal se divoký odpor. Necháпали jsme, že to je pro Slováků otázka života a smrti, otázka vzduchu pro člověka a vody pro rybu. Bouřili jsme vkořeněné, vyhraněné formy života, kde vše bylo jasné, prosté, jednoznačné a podmíněné rukou Boží, která nás vede a na konec i ochrání. Přinášeli jsme nová vodítka v podobě chaosu nesourodých politických, často úplně protichůdných hesel. Nebyli jsme tak chytří, abychom uznali nutnost víry v autoritu a v Boha u člověka tak svázaného přírodou a tak tvrdě bojujícího s chudou zemí a jejími rozmary. Nepoznali jsme, že ženeme ho do hrozné propasti, kde octne se sám zcela bez pomoci v boji proti živlům. Brali jsme mu jistotu citu a víry a chtěli dát pochybnosti a mučivou nejistotu rozumu. Vytrvale jsme se snažili podkopávat základy domu jeho života a nabízeli jsme mu za to hromadu cihel, kamení a písku s přátelskou radou, aby si vystavěl dům nový. Je-li stavitelem a má-li již na to schopnosti, na to jsme se neohlíželi. A slovenská inteligence, ta byla na tom stejně. Ohromnou většinou měla velmi blízko k lidu a cítila jeho citem.

O. K.

Jde o typ mladého Čecha

Nastanou-li v jakémkoli společenském útvaru převratné změny, snaží se jeho moudří členové přizpůsobit novým poměrům. To ovšem neznamena, že by se naprosto zavrhl vše dosavadní a jaksi z ničeho vytvořilo něco nového. Ale vždy jde o to, aby při tom velikém úklidu a čištění nebyla ani trochu poškozena vzácná a křehká váza — čest. A poněvadž tato příliš abstraktní výzdoba (nejen výzdoba, ale i součást konstrukce) nemá stýlu, může být začleněna opravdu beze změny do každého duchovního bytu člověka. Nejistota však nastane u mladého člověka, kterého náraz překvapil v době, kdy ještě není hotov ani s nejzákladnějším nákresem svého charakteru. Zde snad by mohla vzniknout i obava, že ta váza utrpí menší větší puklinu. Bleskové změny v ohodnocování osob a směrů vyvolávají zvláště u mladého člověka pochopitelný údiv. Může se mu zdát, že byl dosud nějak obelháván a nepoctivě využíván. Ze starí byli nesmírní brádivové či zbabělci. A půda pro romantické hrdinství by mohla vzkvétat. Švětobolný pesimismus, vyrostlý z domnělého oklamání, či teatrální zbojnickví, zmítaly by mladým nitrem.

V našem případě jsme na tom snad přece jen lépe. Lze tušit, že přeměna nedávného mladého občana republikánského státu v občana země Čech a Moravy se děje beze škody na jeho charakteru. Právě jako jsme neměli starých, bohatých rodů, neměli jsme mnoho té zlaté mládeže, která dovedla veřejnému životu dání vždy jen vnější lesk, ale nikdy mízu a krev. Bouřlivák Frič je jen epizoda, která se časem připomene, ale nenapodobí. Této mládeži lze jistě věřit a bylo by dobře, aby nebyla příliš mentorována. Ale nejen proto, že je důvěryhodná.

Je zde ještě něco. Starí totiž se domnívají, že mají patent na tak zvanou praktičnost života. (Opravdu, otcové nemohou být snilký!) A tu se časem objeví něco, co vzbuzuje nepřijemný pocit u každého, kdo neváží osud národa jen na vahách časnosti. Žádá se totiž na mládeži neustále jakási příliš střízlivá barva duše. Krásný pojem mladý muž jest pro mnohé chráněnou značkou, kterou smí být označeno jen zboží tak trochu exportního určení. Nonchalantní střídání hřišť s parketami, mezinárodních letadel s pracovnicemi, snadné převlékání z montérské kombinace do fraku, to teprve je považováno za důkaz, že mladík se neztratí. K této výchově a podivnému názoru je přiváděn jednak neustálým vychvalováním svého typu, falešným předstíráním, že jen jemu patří svět, a pak soustavným pokorováním typu opačného, t. j. mladého muže jiného duševního ustrojení.

Koho myslíme tímto druhým mladým mužem? Nebojme se slov a řekněme, že je to ten, kterému druzí nadávají snilek, idealista, nepraktický člověk nebo ještě hůře. Ty názvy mají pravidelně význam pečeti méněcennosti.

I ten nejpovrchnější psycholog však ví, že dva znaky, zdánlivě protikladné, charakterisují mládí: útočnost a snivost. Atleti i lyrikové dosahují pravidelně největších úspěchů mezi dvacátým a třicátým rokem. Někomu se však zdá, jakoby ta jedna část byla pro existenci nejen jednotlivce, ale i národa škodlivá. Mluví-li se o práci, myslí se jen něco velmi konkrétního, něco, při čem výsledek je brzy hmatatelný. V práci s abstrakty se někdy vidí téměř vlastizrada.

A přece: neukazuje nám právě tato doba, jak v životě národa přijdou často chvíle, kdy se téměř ulekaně přimkne k svým velikým snivcům, k jejich dílům, tiše vytvořeným v samotách? Starosvětské tváře Nerudova a Alšova, něha pohledu Boženy Němcové a pomyslná zasmušilost Máchova dostávají větší platnost.

I když se namítne, že to jsou vzácné výjimky, že každý dnešní mladý snilek nebude Nerudou nebo Alšem, nutno přece pochopit, jak je neprozřetelné neustálé a záměrné vtoukání úhořovitě praktičnosti do mladých lidí. Vždyť je již dávno zřejmo, jak je ochrnut onen amerikanismus, který tak dlouho ošlhoval. Ochrnut morálně a odsouzen svými vlastními lidmi, velikými romanopisci. A náš národ, tak početně malý, nemůže hazardovat ani s malým množstvím a vylučovat je z dnešní reprisy hry, první provozované asi před sto lety, kdy se právě tato skupinka tak skvěle uplatňovala.

Je zbytečný strach, že člověk více zběhlý v čtení Bible než v čtení bursovnických zpráv by práci druhých nějak brzdl. Předpokládá-li se láska k národu za samozřejmou vlastnost všech, bude i ten čtenář Bible čistí tak, aby za každých okolností uměl tou Biblí posílit právo své vlasti.

Ostatně sami praktikové se dostávají často tak do úzkých, že jim nic jiného nezbyvá, než se opřít o nějakého toho snivce, byť již dávno mrtvého. (Že pravidelně o mrtvého, to již je důsledek té jejich praktičnosti.) Stane-li se pak, že nepraktik je vedle své silné obrazotvornosti nadán i schopností postavit se tváří v tvář davu, přednésti mu živým slovem své myšlenky, může učiniti pro svoji zemi a její lid tisíckrát více (i v ohledu praktickém) než sebe lepší inženýr.

Nuže, jaký by měl být ten typ mladého Čecha, neztratíme-li stranicky ani atleta ani lyrika? Snad syntéza obou těch forem, obnovená snaha po řeckém ideálu kalokagathie, či něčím ještě složitějším? Rozhodně ne! Není čas na experimenty a není v nás tradice ve výrobě kolektivně bezvýrazných tváří, které na konec nejsou nikým.

Základem budiž kázeň a svoboda. Ano, o tuto syntésu jde. Jistě to nezničí protismyslně tomu, kdo má k tomu vůli. Najít v sobě ty nejlepší schopnosti a věnovat je kolektivu, kterým nyní rozumíme jen národ. Schopnosti jakékoli, neboť tento národ spotřebuje nyní všechno dobré, má-li být zachován po stránce mravní, jak mu přeje prezident Mácha ve svém pozdravu Listu mladých. A národ je podivuhodně kolektivní: i při největším smyslu pro pospolitost lze si v něm zachovati silnou individuální svobodu. Toho staré, nešťastné stranictví neposkytovalo. Podrobilo si plně duši toho, kdo se mu upřímně věnoval. Podrobil-li si však národ duši mladého člověka, naplňuje ji současně hrdým vědomím příslušnosti k něčemu věčnému. A ne z nenávisti k druhým podobným útvarům a pro boj s nimi, jako tomu bylo u stran. Neboť o to také jde, aby příslušnost a nadšené priznání k jednomu národu nebylo míněno jako nenávist národa druhého.

Nový mladý Čech bude mít samozřejmě snahu po světovosti. Ale byla-li to dříve přece jen často menší větší frajeřinka, musí se to stát nyní jen doplňkem veliké povinnosti, která se jinak musí celá spotřebovat doma, ve vlastní zemi. Neboť „neumřela ani nespí“. A podle básně Viktora Dyka má ještě veliké úkoly, chce ještě mnohé dořici. A to se může stát jen ústy čestné mládeže.

Ota Jahoda

Slovenské kulturní otázky

Pomalou, ale přece jen vystupuje už pravý obraz nynějších kulturních poměrů na Slovensku. Jsou to už poměry vytvořené a vytvářené Slováků samými, bez účasti české, ovšem nesmí se při tom zapomínat, že jsou to poměry doby velmi neklidné. Přešlo-li se u nás i po takovém otřesu, jako byl 15. březen, hned k další práci, na Slovensku tomu tak není. Tam stále ještě myšlenka revoluční koluje.

Nové poměry nejvíce postihly školství, býv. Československo na Slovensku školství rozšiřovalo, svobodné Slovensko si je omezuje. Ministr Sivák právě poskytl redaktoru „Slováka“ rozhovor, z něhož vyplývá, že na obecných školách byl zvýšen počet žáků na 70 na jednu třídu. Nic to prý není, neboť i v prvních letech bývalé republiky byl nejvyšší počet žáků

na jednu třídu ustálen na 80 a „nič se nestalo“. Ale po válce byl katastrofální nedostatek jak učitelů, tak vhodných školských místností, o budovách ani nemluvě, což dnes už není, neboť jen do budování národního školství slovenského investovala bývalá státní správa stamiliony K. Další skutečnost je rušení měšťanských škol. Ministr Sivák to odůvodňuje tím, že jednak to ani nebyly školy, ale expositury měšťanek, jednak — a to je prý správnější — sekretariáty politických stran.

Novými poměry je citelně postiženo i střední školství. Byla odstraněna koedukace. Ministr Sivák vzal s uspokojením na vědomí, že se v některých místech, kde nejsou dívčí střední školy, přihlásil do I. třídy dostatečný počet žaček. Kde se tak stalo, tam „sriadime osobitnú triedu pre dievčatá; triedu separujeme a dáme pod najprísnejší dozor“. Zápisy na střední školy ukazují obecný pokles. Na nový školní rok se dalo zaplatit do první třídy jen 3276 žáků, t. j. o 1375 žáků méně proti počtu v lednu t. r., na učitelských ústavech o 450 žáků méně. Při tom je nedostatek učitelů i profesorů. Úbytek žactva činí dle těchto údajů 30%. Pociťuje to zejména Bratislava, kde nyní se vystačí se 4 středními školami a třídy nebudou mít poboček.

Na pohled nejlépe ještě vyhlíží vysoké školství, rozšířené o techniku se šesti obory, takže nyní má Slovensko — podle zákona — dvě úplné vysoké školy, které chce udržet za každou cenu. Sice, jak to řekl ministr Sivák, „za profesorov odišlých s univerzity podarilo sa nám získať náhradu medzi danými pomermi najlepšiu“, ale hned dvě vysoké školy tu jsou a bude záležet na tom, jak budou vybudovány. Univerzita je v té výhodě, že vybudována už byla a nadaným mladým slovenským vědcům se nikdy neuzavírala. Bylo by ovšem zajímavé, kdyby bylo publikováno, kým byly jednotlivé vědní obory obsazeny a bude neméně zajímavé, jak obsadí slovenská vláda hned všech šest oborů studia technického. Také připravovaná reforma studia filosofického a vydání nového rigorosního pořádku pro lékařskou a právnickou fakultu jistě bude znamenat radikální změnu dosavadních ustanovení.

Slovenské školství je v kvasu.

Norricus.

Pryč s literárním brakem

Občas se ozve toto heslo. Je pravidelně namířeno proti vydávání všelijaké té tak zvané lidové četby z prostředí zločinu a divokého západu. Autoři všech těch strašlivých a strašidelných, fantastických příhod jsou vlastně k politování. Sedí a namáhají své mozky vymyšlením situace, za které by bylo možno zavít nějakého toho psance, někdy pro změnu i šerifa. Kdyby sáhli pro látku svých románů do skutečného života, mohly by téci potoky a řeky krve na každé stránce. Kolik lidí zemřelo v arénách starého Říma pro potěšení matron, kolik křesťanů rozervalo dravé šelmy, kolik lidí zahubila španělská inkvizice, co všechno padlo za oběť „civilisací“ Ameriky, kolik hlav padlo v revoluci francouzské a ruské, kolik obětí si vyžádala pacifikace Indie a španělská občanská válka, a tak do nekonečna.

Není však mým úmyslem obhajovat autory detektivek a cowboyek. Jsem však přesvědčen, že boj proti literárnímu braku musíme vést důsledně a důstojně. Volá-li se po opatřeních, která by znemožnila vydávání krváků, není nemístné upozornit na nutnost opatření proti vydávání tiskovin, které představují světu český národ jako výlupek hlouposti a ničemnosti. A jsou to tiskoviny vydávané česky.

Čtete-li je, pokud nejste zachvácení hnusem a odporem hned při přečtení prvních řádků, trnete hrůzou, co to ten český národ je. Vždyť úředníci byli zločinci, kteří se chtěli zavděčit vládnoucím nadzločincům. Političtí činitelé byli korupčníky, obohatili se na účet bývalého státu a českého národa. Kde to, u Joviše, jsme! Říkáme si kulturní, vyspělý národ. I jiní to ochotně uznávají. A nyní tohle! Co je pravda?

V bývalé ČSR se vyskytlo několik případů zneužití úřední moci. Úředníci přišli před soud a byli potrestáni. Z členů několika vlád bývalé ČSR byl před soudem jenom jeden bývalý ministr — odsouzen nebyl. Někteří lidé náhle zbohatli — aspoň podle mínění ostatních. Je ustaven Národní soud, který rozhodne s konečnou platností o vině či nevině. Do té doby je však záhodno mlčet.

To jsou skutečnosti, které není možno oddiskutovat. Nedávají však nikomu práva, aby ponižoval český národ. Vždyť celý svět ví, že bývalá ČSR byla státem na demokratické základně, to jest, že celý národ měl určitý vliv na veřejný život ve státě.

Horké hlavy, které se domnívají, že národu slouží, hulákají-li o nectnostech jedinců, by měly uvážiti, že odraz jejich

obvinění stíhá tmavým stínem celý národ. Literární brak není jenom „krvák“, v němž jsou zabíjeni lidé, ale také a především každá tiskovina, která špiní a snižuje národ — i když to dělá ve jménu „očisty“!

Žalský.

Literatura a umění

Miroslav Mičko:

Básník už není sám

Tento národ byl buzen z dřimoty svého dlouhého spánku básníky a oni zůstali dlouho a stávali se znovu při významných příležitostech jeho vůdci. Obě strany, vlast i poesie, měly z toho své výhody i nevýhody. Usilování národa čerpalo odtud svěžest svého elánu a mravní čistotu i sílu, jako zas na druhé straně trpělo trochu naivní, často spíš nadšenou než prozíravou ušlechtilostí tohoto vůdcovství. Poesie nacházela v tomto služebním závazku i mocné podněty k tvořivosti, i své posvěcení, ale naopak zas narážela na zábrany a meze, jež jí kladla povinnost sloužit. První, kdo ji bolestně střese s tímto pojetím „poesis ancilla patriae“, první, kdo u nás mučivě procítil samotu básníka a učinil ji východiskem své tvorby, první, kdo chtěl poesii holou a ryzí, bez funkcí politických a vychovatelských, byl Máchas. Víme všichni, jak byl proto kaceřován a stejně víme, jak jeho dílo splnilo časem závazek vyšší služebnosti ryzostí svého slova, zjevením krásy, které neslo, oslavou mateřštiny, v níž po prvé zazpívalo. A zase Nerudovi diktuje vlastenecký zápal a pokorná touha sloužit jeho nejkrásnější verše; Zpěvy páteční nejsou o nic méně poesii, protože jsou mečem, ba jsou poesii právě proto. Konflikt tohoto dvojího pojetí poesie jako „jen“ poesie a poesie bojovně hlasatelské se stále opakuje: v generaci lumírovců stejně jako v generaci let devadesátých a znovu a v nové podobě i po válce třeba v protichůdnosti poesie proletářské a poetismu. Svatopluk Čech, básník-občan, Viktor Dyk, básník-politik, Jiří Wolker, básník-proletář, stojí tu proti čistým typům básnickým jako Vrchlický, Březina, Nezval.

Poválečné dvacetiletí dalo básníkům dispens k jejich svrchovaným hrám, ale odsunulo je také do ústraní, odkud jen zřídka zalehlo jejich slovo do hluku veřejnosti. Žili si povětšinou kdesi v ozdobných altánkách a gloriétách, jejichž těsná důvěrnost stačila nevelkým kroužkům jejich posluchačů. Slovo měli táboroví řečníci a duše davů se živila frází, jež zaznívala s politických tribun. Básníkům zůstala jejich samota, ctnostná ve své nepoplatnosti, neřestná mnohdy ve své prázdnotě.

Byl-li kdy básník, pohrdající veřejnou ozvučností slova, vysoko povznesený nad skutečnost a dění dne a mnohonásobně ohrazený před stykem se světem, pak to byl až do nedávna Vladimír Holan. Nebudeme zde jeho dílo rozbírat a hodnotit literárně kriticky, zřekneme se mluvit o jeho souvislostech, o Mallarméovi a Rilkeovi a nebudeme je vůbec posuzovat z výlučně estetického hlediska. Přistupujeme k němu jen jako k dokumentu cesty básníkovy: cesty, na níž leží Damašek.

„Triumf smrti“, „Kolury“, „Vanutí“, „Torso“, „Oblouk“, „Kamení, přicházíš“ — to jsou nadpisy jeho knížek až k bodu obratu, lyrická předehra k tragedii, jejíž první dějství se jmenuje „Září 1938“, a která pokračuje ve Zpěvu tříkrálovém a Snu.

Budem se zabývat nejprve tou předehrou. Dvaadvacetiletý mladík začíná v „Triumfu smrti“ elegií. Je to znamení, že tu je narušen poměr k přítomné skutečnosti, že je ztracena, abychom mluvili jeho slovy „důvěrnosti lité svěžest“, „blaženost oddání“. Tam, kde se vzpomíná, se nežije. Zatím se lze zachraňovat ze svého odcizení světu do dětství, ale „ach, tento hrad se propadá po sedmi letech“. A tu si básník píše do svého erbu hrdé heslo: „Trpěl, tvořil!“ Jaká je příčina tohoto utrpení, jaký je smysl této tvorby? Je to bolest pramenící z pouhého bytí, bolest bytostně osamocené ducha, který se nedovede zasnout s realitou, a který, pojímaje dílo jako vzpouru a protest proti ní, buduje si vzdorově slova. Z nástroje výkladu světa je učiněn svět sám. Je v tom Narcisova sebeláska; láska k vlastnímu nástroji, která se stupňuje až v modloslužebnost a v sebepyšné ukájení. Slovo tu žije samostatným životem a souvisí spíše se slovníkem, než se skutečností, již znamená. Básně vyrůstají víc než z nazírání z organismů řeči: „lov našich zřítelnic je předbílán laní sluchu“. Vrcholným dobrodružstvím Holanova ducha jsou jazyková kouzla; setkání nezvyklého přívlastku se substantivem, syntaktické deformace, třeskuté nárazy neslučitelných slov a podivné potomství jejich smyslu — to mu stačí k objevitelskému heureka. Tak dochází ke svým Tarádám a klubkům abstrakt:

„Namítáš v holubici, verši vydešený? Zníčí žalobu znáš-li,
vydej ji!
Či ionské dláto nabízíš ke ztrátě urozeně dlící?“

Nebo:

„Před odstrčeným tušením, k nevymotání zbledlý.“

Zbožnění slova a abstrakce:

„Mlčíci jabloně!, slovo jablka ústa má by chtěla —
k vám s lože sestupuji, přicházím

— — A pře ce od.“

Jak vidět, vládnou tu velmi abstraktní choutky; mít chuť na slovo jablko zajisté není tak banální jako mít zálsuk na jablko. Ale i slovo samo je vznešenější, není-li slovem:

„Můj Bože, to je chvíle ta,
kdy za nějakým jménem jdu,
které se nejmenuje.“

Představivost Holana má gramatisující a lingvistický sklon:

„kde zaslíbení váhá v dativu.“

„jen patř, jak váže a jen proto tryská
a vrhá jasy v od anebo na.“

„syntaxe tmy“

„Ale co ví přídavné jméno o minulém čase?
Jen to, že jsme je k němu připojili.“

„Co my však, kniho? . . . Havran klová
s ráz vykřičníků, jež tě vzněcují
nejdelší nocí v roce slova,
kde kopec kopcuje a věci věcují!“

Inspirace řemeslnou, ba i knihařskou a nakladatel-
skou stránkou poesie, ať nedíme inspirace papírová, se
prozrazuje v obraze tohoto druhu:

„a sova, v sobě listující očekávala
stránku nového peří!“

„Vázaný život, smrt jen brožovaná“
a počte v její tiráži.“

Jak je tu daleko k prostým skutečnostem života! Ani milostné setkání nedovede rozlomit mříže tohoto abstraktního vězení. „Nerozuměl nikdy dost dobře rů-
měným otázkám: „Miloval ji?“ „Zahořel k ní láskou?“
. . . Miloval ji? Vždyť barva této blízkosti si žádá da-
lekého plátna; jdeme k němu po celý život!“ Hle, jak
tu zpívá milénka: „a mám tě milovat“ . . k tobě se vzda-
luji“. A jinde: „Jsem jako zaklet při slově láska a
mám vyjít, kam, sotva vím, a odtud, není zde.“ Nikde
zde prudký nebo prostě přirozený cit nepotrhuje sítinu
básníkovy odcizení světu, sítinu spředenou z pomyslů,
z rafinovaných slovných vláken, slovných záchvěvů,
slovných snění. Všechno je v předivě této poesie zinte-
ktualisováno a zgramatisováno.

Není věci dost prosté, aby se tu okamžitě nestala
složitou. Jak se toho dosáhne? Tím, že se nic nepo-
jmenuje vlastním jménem — jen vzdálenými náznamy,
kroužením kolem věcí. Má-li se říci: když jsem četl
tuto svou studii o sobě:

„Když jsem četl několika svým milým tuto studii o Ge-
mensovi, psanou jeho přítelem, přítelem mé paměti, touhy,
bolesti a vlivů . . .“

Už pouhá samozřejmost bytí je tu problematická:
„My ale v mezivěčnu předstíráme / jak zcela být, když
skoro nevíme a téměř jsme.“ Žije se tu kdesi na pře-
dělu existence, v prchavosti okamžiku, „u pramene
bytí, tedy u odlučování a mizení.“ Věci jsou zde po-
stihovány jen ve chvíli, kdy se vzdalují. Kdy přestávají
být, anebo když se stávají, než ještě jsou. „Nemilu-
jeme dost, nemilujeme příliš hádanku mizení.“ Přiroze-
ným klimatem této poesie je polospánek, ono rozmezí
spánku a procitnutí, kdy sny už nemají svou iluzivní
přesvědčivost a skutečnost bdění je ještě nepravdě-
podobná. Tu potom ovšem z tohoto hraničního bodu,
se všechno jeví zároveň svým opakem:

„Rozdílný, tžž, znám přechodem.“

„Pane, má tázání! Ale jsem velmi sám, a sotva rozlišuji
jas a stín.“

Odtud nejen nerozhodnost intelektu, ale i vůle: „Když
— rozhodnut — jsem náhle varován.“ „Ne, ne, nevchá-
zej v mou duši! A pře ce — — zvu tě!“ Znovu a znovu
se opakují plachá gesta váhání a kolísání. Tento svět
je bez perspektivy; je rozložen na obvodu básníkovy
samoty, jejíž střed je stále jinde. Ke všemu je tu stejně
daleko — k lásce jako ke smrti, k milence jako k Bohu.

„. . . často mé údivy nad ryzí dokonalostí každého, byl
sebemenšího květu na světě — krutě přitakávaly, že mohu
svaliti před konec své věty mramorový balvan a dáti se jinou
cestou. Nesl jsem na zádech zrcadlo a smrt si před ním upra-
vovala tvář. Byl jsem tak stíněn a tak oprostěn všeho, že
mi odpovídala jedině představa jakéhosi území bodu. Obraty,
jež jsem činil, mohly býti přeludem a byly snad skutečné.“

S touto těkavostí souvisí i neschopnost pojmout něco
jako celek a udělat celek i z básně. „. . . a včely vašich
hlasů v růžích slov / sbírají sladkost mého motivu —
/ nic víc než motivu! Neb já při tmavším namáhání
zdív / znám pouze kámen všeho, / postavu citu od-
radiv / tmou v klenbě srdce svého.“ Všechno tu je jen
motiv vedle motivu a detail vedle detailu. Z detailu se
stává samostatný celek: z detailu citu nový neznámý

cit, z detailu obrazu nový obraz, i Bůh tu je přijímán jen jako detail Boha. A tak i báseň zůstává jen výsekem, reflexem, nuancí a stínem; je to hrst veršů, ornamentů a inkrustací, je to část mosaiky, jejíž třpytné kameny zachycují pohled, úsměv, přísvit, ale neskládají obraz.

I když jsme kdysi milovali tento druh poesie, je nám dnes ku podivu cizí. Studí nás její abstraktní svrchovanost a svrchovaná abstraktnost, postrádáme v ní lidství. Shlédla se v umělosti formy, jíž obětuje pravdivost. Miluje příliš zdobnou lež a rafinovanost předstírání. Je příliš chtěně pyšná na svou nesrozumitelnost, jejím ideálem je mlčení, stejně vznešené jako záhadné. Ba, je to často víc poesie o poesii, řekněme lyrická poetika, než poesie holá a ryzí.

Tak zde máme básníka v chemicky čistém stavu; básníka absolutního, který se zřekl každé jiné ctižádosti než snít. Sní ze smutku své samoty, ze sebe a sobě. Vzdal se především posluchačů — ale kdo by mu také mohl rozumět lépe než on sám? Jeho slovo je odpoutáno od vši sdělovací funkce, jeho básně se podobají formulím mága, pronášeným do prázdna. Jako jim chybí poměr k posluchačům, chybí jim i poměr ke skutečnosti. Básník je sám, „velmi sám“, zajatec na ostrově pomyslů, idejí, stínů a slov. Lovce citů nuancovaných až k neskutečnosti, vykrūžuje je až k preciositě, sběratel křehkostí, ještě je destiluje, milenec slov, jde až k jejich znásilňování, zhýčkaný chlapec, zakládá si na své difícilnosti, hermetický strážník tajemství, spokojuje se často tajemstvím prázdného pokoje zavřeného na sedm zámků.

A tohoto básníka, tak křehkého, tak osamělého, tak odtažitého a tak tĕkavého, zasahují události minulého roku. Vyrůstá z toho především knížka „Září 1938“, podivuhodně odlišná od všech předcházejících. Co zde nejdříve bije do očí, je její skladebný řád. Zatím co dřívější sbírky se rozpadávaly v lyrickou tříšť, je stmelena jednotícím dechem, má hutnost a spádnost až epickou. Členěna v devět zpěvů, klene se v jednotnou architekturu. Už její forma, sestručení a oproštění výrazu, deklamační tón naznačují proměnu, která se udála s básníkem. Narcis odhodil zrcadlo a dívá se kolem sebe. Ten, který včera nerozeznával jas a stín, pozoruje a soudí. Stenal-li včera, hlas jeho bolesti dnes mužní, a je to hlas v chóru.

Zúzkostňuje hromadnou úzkostí v „Pochybnostech“, zvučí hromadným odhodláním v „Mobilisaci“ a v „Noci z Iliady“.

Další dvě knížky se nesou stejným tónem: znamená, že obrat je trvalý. Básník, „který býval bez bratrů“, klade si teď otázku, „čím pohromy jsou bez básníka a ten bez poustevničení“ a nalézá své místo po boku nuzných, potupených a ohrožených. V různých obměnách se opakuje výraz vědomí sounáležitosti k celku: „Hlas jediný u přijímačů bratrství sepjal ohrožené.“ „Ale to už jsem nebyl sám.“ „Co je to řád, není-li vnořen do hlubin solidarity?“ „... kde umřela má samota. Neb před zrakem, co mívá, to je už bratrství a jeho rod.“ „Sympatie snad neustává. Leč bratrství, to trvá, věz!“

Naleznuv společenství, nachází zároveň skutečnost i posluchače. Otvírá oči a vidí. A jeho slovo klesá ze své absolutnosti a stává se štětcem jeho názoru a

sdělností jeho myšlenky. Nikdy dříve se mu nepodařil takovýto obraz (ovšem že se o to ani nesnažil), až rembrandtovský ve svém spojení reality a přízračnosti; překvapuje nás stejně novostí svého vidění, jako výraznou prostotou výrazu, který se nasytil konkrétnem:

„Katakombicky stmívalo se . . .
kudličkou tepu vydlabán
obličej dětí, prchlých bosa
z hran severu do pražských bran,
žas ústy, jež jsou od dob pádu
potravní čarou hladu, hladu,
ienž nutí věčnost měnit plán.“

Z těch dětí jedno zašívalo
punčochu, ale šilo vzduch,
jak na preclík se šťastně smálo.
Opodál stíral starší druh
s rtů proužek krve včera stydly . . .
Lucerna v strachu před strašidly
svěcenou křídou črtla kruh.“

A mohli bychom snést řadu takových obrazů, tu širších, tu sevřenějších, ale vždy monumentálních, i v lapidárnosti dvou veršů a ve vtíravé zhuštěnosti refrénu:

„a přes zem nanošenou králi
duněly chmurné kamiony.“
„Do vlasti z vlasti emigrují
a zpátky zase, zpátky zase.“

Nebo tento výsek z válečných hrůz:

„Zřel jsem však dům, dům s reklamami,
jenž, trhaje se ve dva šrámy
rozsápal břicho Maë West.“

A zase doklad nebyvalé naivnosti vidění a průzračnosti výrazu ve strofě, jíž vrcholí zpěv „Před náletem“:

„Leč děti spaly . . . jako pusy.
Zdá se jim, čím že květ to smyje,
když v těchhle tmách, ač nerad, musí
kominík vrazit do lilije.“

Holanova vůle k mluvnosti verše jde často tak daleko, že tu a tam užije i rčení lidové ražby, jež tu mají ovšem přesunutý smysl:

„Nemáte zač! A přijďte zase!“
„Nevypalujte zejtra kamna,
věšme prádlo! K desáté!“

Tatam je samoučelná abstraktnost a kutání v ledovcích absolutna. Básníková moudrost je zlidštěna. Není už zapečetěna v kabalisticky nerozluštitelná tajemství, ale obrací se ke čtenáři ve verších, jež mají podobu průpovědek a naučení. Vskutku, je to místy velmi vysoký druh poesie didaktické a moralistní:

„Jen něčím stále nepřítomným
jsme věrni času . . . rozumíš?
Doufáš . . . I v to, že dechem skromným
u sebe začals . . . začals již.
Zatíí v sobě šelmu, jaký
ach, jaký úkol pro zázraky!
U sebe začít, v sobě, víš?“

Nečekejte ovšem od něho vždycky řečnickou jasnost. Odevždy se prorokové vyjadřovali temným slohem. Jeho „Sen“ je temný, ale je to temnota apokalyptická. Zní hněvem a nadějí; má pathos, který uchvacuje. Jsme jí leckdy vděční, že příkrývá některé nepojmenovatelné věci, aniž zastírá jejich obrysy.

Památná je tato proměna básníková, a nikterak ojedinelá.

do ba a lidé

Ladislav M a c h ý č e k :

Obhajoba nezaměstnané inteligence

V posledním roce řešili Čechové řadu problémů: jednak vnitřních záležitostí, s nimiž si měli poradit sami, jednak takových, o nichž se bylo třeba dohovorit s jinými a při jednáních zastávat určitý, řekněme český názor, a konečně záležitostí, které se Čechů sice dotýkaly. Krátce, byly řešeny problémy vnější a vnitřní. Přišla rozhodnutí — a Češi je přijali. Pak byli postaveni před nejrůznější situace, v nichž musili ukázat svou disciplinovanost a rozum — a ukázali je.

To bylo při řešení otázek vnějších. Nevyhnutelný způsob jejich řešení a vyřešení přineslo v zápětí více problémů vnitřních, jak známo. Na příklad: rozchod armády, počtem ohromná koncentrace úřednického a bezpečnostního aparátu státního a veřejného.

Čechové byli rozhodni v jednom: nenechat upadnouti tento lid do beznaděje, nýbrž ukázat mu nový cíl a zapojit jej do stísněných forem našeho národního a hospodářského života.

Souhlasíme, živě souhlasíme, my mladí, s tím, že tato tíživá starost byla celkem uspokojivě vyřešena. Správně se zdůrazňovalo, že není možné, aby vystěhovalci byli ponecháni svému osudu a aby z důstojníků se stali běženci a životní ztroskotanci.

V čelo vlády byl postaven generál, aby uspokojivě likvidoval otázku umístění vojenských gázistů a civilních zaměstnanců vojenské správy. Jsme přesvědčeni, že tento problém jest celkem uspokojivě vyřešen.

Jako reakce na kručení žaludku nezaměstnané inteligence byla zřízena Ústřední kancelář nezaměstnané inteligence a nyní podřízena Kondiční komisi Národního souručenství. Zde již jenom doufáme, že vláda nalezne řešení a že zahrazené dveře budou otevřeny. Považovali bychom za nepříjemné, kdyby místo rychlého rozhodnutí byla zvolena vyjednávací metoda a místo nařízení bylo vydáno doporučení. Protože nasycení stěží uvěřit hladovým.

Zdalo se nám, že všichni Čechové dobře chápou postavení nezaměstnaných vzdělanců. Přece však v článku Fr. J. Kroihera, „Zachraňte inteligenci“, ovšem ironicky to zahroceném názvu v „Pošumavském kraji“ vyšlém, nalézáme názory, s nimiž se nemůžeme ztotožnit.

V zásadě článek vyjadřuje mínění, že na státu a podnikatelích nemůže být žádáno, aby přijímali síly, kterých nepotřebují, s odůvodněním, že

„Bezdětný člověk při nejlepší vůli si nezjedná chůvu, kdo jezdí s trakařem, nechte nabídky šoférů, to každý chápe, nuže, tak musíme chápat, že i stát může zaměstnávat a platit jen lidi, jež potřebuje.“

Pohledte, co my k tomu říkáme:

O b h a j o b a m l a d ý c h .

V době, kdy nyní dvaceti- až třicetiletí mladí muži studovali, měli jiné zájmy a starosti, než pozorovat ty, kteří vedli veřejné věci. Na střední škole ještě neměli náležitý rozhled, aby blíž poznali osobnosti, které se proháněly po výnosných politických polích. Na vysoké škole se stali miláčky politických stran, které usilovaly o budoucí voliče a nositele drobných pilířů, na nichž vyrůstaly mocenské zájmy, nemající nic společného s honosnými programy.

Všichni se na mladé muže usmívali. Dnes i ti, co se usmívali, nadávají. Pravda, dnes jim již nezáleží na jejich hlasech, ani na jejich legitimacích. A nezáleží jim ani na jejich práci. Dříve přimhuřovali oči a tajuplně šeptávali hlasem, přílišným řečněním interesantně ztichlým, že se již něco najde. Dnes mlčí a obezřetně spravují, co za svého života vydělali. Někdy i píší. A jak píší! Snad aspoň nyní mluví pravdu . . .

Jsou teď pronášena hořká slova. Dobře, ale kdo jiný je má právo pronášet, než my, mladí, kteří jsme pravděpodobně obětí beránky? Staří si umývají ruce. Mohou býti klidni a pozorovat podzim svého života v blahobytu, prozářeném melancholickým podzimním sluncem. Skutečně, zdá se nám, že naše zdvořilá slova, osvětlující postavení mladých, působí jako červené šátky.

Je nám řečeno, že „naši studovaní lidé šli samochytice špatnou cestou“. (Protože studovali.) K tomu jest třeba říci, že člověk se sám chodit nenaučil. Vždy jest třeba jej nejprve vésti. Snad jsme byli vedeni špatnou cestou. To dnes vidíme. Nemůžeme z toho však vinit naše rodiče, kteří se lopotili na rodné hroudě, nebo se lopotili jinde. V každém případě neměli pokdy, aby rozuměli veřejným potřebám tak, aby napravovali něco, o čem nevěděli, že jest špatné.

Vy a vaše vedoucí generace jste měli vliv na věci veřejné a měli jste povinnost, nejen upozorňovat, nýbrž přesvědčovat a zařizovat. Na to jste byli voleni do zákonodárných sborů, a za to placeni a proto vám lid věnoval důvěru, aby se sám mohl věnovat drobné práci. Kdybychom my byli zákonodárci a viděli špatný běh věci, zda bychom neusilovali všemi silami o nápravu? Dnešní stav jest jen potvrzením chyb, které se staly.

Že je potřebí reformovat školství a přístup k němu, jsme poznali, jakmile jsme byli postaveni tváří v tvář životu, to jest, jakmile jsme opustili školy. A nutnost tuto jsme též v „P ř í t o m n o s t i“ vyjádřili a uvedli rámcový návrh řešení.

Jsou zde nesporná fakta, která jest nutno rozřešit: mnoho tisíc nezaměstnaných inteligentů a stále pokračující výroba jich. Dnes již neslyšíme heslo: „1000 nových pilotů!“, nýbrž: „1000 nezaměstnaných právníků“ a další tisíce jiných.

Co s těmito mladíky, kteří věnovali polovinu svého života dlouhému a namáhavému studiu?

Pan bývalý senátor říká: „... musí se tedy přeorientovat a vyhledat si obor jiný, na který je třeba se připravit.“ Neříká však, na které obory by bylo žádoucí se přeorientovat a připravit. Které obory jsou tak nevyplněné, že by snesly další zatížení? Pokud nám jest známo a není to tak dávno, bylo mnoho i nádeníků. Není nikde také řečeno, že po několika letech tito přeorientovaní nebudou z n o v u postaveni před slova pana kaňovníka, která již teď uvádí:

„Kdo nebude chtít pracovat tak, jak to společnost potřebuje, musí být připraven na to, že si ho společnost nevěsimne.“

A bude mít možnost se i nadále přeorientovávat, po celý svůj život.

Nelíbí se nám tvrzení, že ti, co píší o potřebě záchrany inteligence,

„... to snadno vyslovují, protože na to nic nedají a spoléhají, že ani na nich nebude nic žádáno. To se ovšem snadno mluví a slibuje.“

Line se z toho obava, že na někom bude něco žádáno. Jsou to pro nás poněkud krutá slova.

My víme, není jednoduché, zaměstnat nezaměstnanou inteligenci. Nejsme však ochotni, po celý život v létě podlékat a v zimě odhazovat sněh, jen proto, že by se to mnohým líbilo. Pokud existují lidé s mnoha placebnými funkcemi a pokud lidé opouštějí řemesla a zabírají kvalifikovaným lidem místa, dotud budeme nebojácně bojovat o své místo na slunci, byť i skromné.

Nemáme, bohužel, žádné moci, abychom zařizovali, co považujeme za potřebné. Nikdo nám však nemůže vytknout, že hasíme, co nás nepálí. Přáli bychom si jen, aby bylo zjištěno, kolik graduovaných lidí si vydělává na chléb jako nádeníci na stavbách, kolik inteligentů si vydělává na chléb jako agenti, kolik doktorů odhazuje roztrpčeně doktorskou hodnost, jen proto, že jest přítěží. Opravdu, není dvakrát milé, když nad řadou nádeníků, mezi nimiž jsou sklonění i naši vzdělanci, panský stojí polír, který — jaká to náhoda — byl spolužákem některých nádeníků, kteří si doma schovali svůj akademický diplom. Jaké měl štěstí, náš starý kamarád z obecné školy, že mu velebný pán s panem učitelem neřekli, že musí jít studovat, protože by bylo škoda jeho bystrého ducha!

Řekněte kvalifikovanému dělníkovi, aby šel pracovat jako nádeník: buďte jisti, že se vám vysměje. Na to se dřel a namáhal tři léta v učení jako učeň, na to dostával pohlavky? Řekněte to nezaměstnanému holičskému pomocníkovi, obchodnímu příručím. A sdělte nám jejich odpověď. Řekněte však nezaměstnanému vzdělanci, že si může vydělat na chleba, a uvidíte, že vám zdvořile poděkuje a přijme vše.

Očekáváme, že nechcete, abychom ztratili jakoukoliv naději, že se vrátíme zpět k svému povolání, na něž jsme se připravovali tolik dlouhých let a že nechcete z nás udělat vše jiné, než poctivé a řádné občany, kteří by byli oporou svému národu, protože je národ v křížové hodině neopustil.

Naopak, bylo zdůrazněno, že hlavní starostí nyní bude, aby každý vzdělanec byl dle svého vzdělání umístěn. Mladí mohou být téměř klidni: byl podán návrh na řešení otázky nezaměstnané inteligence.

Chudí hoši, kteří se proslavili.

V raném mládí jsme s velkou oblibou čítávali články o znamenitých mladících, kteří dělali v životě vše možné, než se dočkali zasloužených úspěchů. Byli kameloty, čišníky, topiči na lodích, na vlcích, pokud již existovaly, a v jiných podivuhodných živnostech v nejrůznějších obměnách.

Poznali jsme však též jiné hochy, kteří se dovedli proslavit v daleko pozdějších dobách, jichž jsme ještě svědky, tím, že si jednoduše přinesli stůl a inkoust a začali úradovat. Žádná řada proměn, jen jedna pozoruhodná přeměna. Nebylo to pravděpodobně nic záslužného, ani namáhavého. O zásluhách a námaze se začne vyprávět teprve v noučatům. Ó, té mrštnosti a těch kouzel!

Počaly vznikat nové tradice. Úředníky se stávali lidé, kteří studovali, i lidé, kteří nestudovali. Někdo potřeboval k získání místa vzdělání, jiný potřeboval něco jiného. Protože však bylo potřeba, omluvit nějak chůť k úřadování, zejména lidí s životním posláním docela jiným, začaly se ozývat hlasy, tvrdící, že vzděláním nenabývá ještě nikdo nároku na místo ve veřejných či jiných službách.

Že vzděláním se nezískává právního nároku na nějaké místo, jest jasné. Morální nárok však zajisté ano,

pakli jde o uchazeče se vzděláním a bez něj. Či jest ještě jiné měřítko při ustanovování? Spočtete si v městech a okresích úředníky bez jakéhokoliv vzdělání; přijdete k tak vysokým číslům v počtu i v příjmech, že počet nezaměstnané inteligence se v něm hravě ztratí.

Zdvořilý doslov.

Nás, mladých vzdělců, se dotkly minulé události zejména bolestně. Všichni Čechové je snad pocítili. Některým byly důvodem, že se zatvrdili proti nejmladší složce národa. V tomto mají velmi rozhodné názory. Ach, mladí muži, říkají vám, že chcete být zařazeni na zbytečná místa a že chcete, aby vás veřejnost živila, tím, že vaše platy by byly zasunuty do vyšších cen zboží. Snad vás i litují, když říkají, že se musíte dovolávat veřejné dobročinnosti, abyste mohli být živi. Možná, že si to tak mohou vykládat, někteří vysoce vážení pánové. Opravdu, my žízníme i hladovíme. Kolik Čechů nám podalo svou pomocnou ruku?

Stále si připadáme, jako bychom klopýtali v poušti, přes to, že nepřetržitě narážíme na oasy, oplývající mlékem i strdím. Okolo oas jsou však ostnaté dráty a za nimi dvojitě strážé, chránící blahobytný klid i některých z vás, vysoce vážení pánové.

A my jsme přece vaše tělo a vaše krev.

Jste vlastně našimi otci, trochu macešskými, dovolíte-li nám, abychom — ač neradi — užili tohoto slova. Někdy nám budete předávat účty svého hospodaření na dědičné roli národa.

Snad se bojíte našich výčitek. Spěte klidně dále!

Ale říkáme vám již nyní, že ze všech sil budeme o to státi, aby Čech Čecha v skutku miloval, ne jenom slovy, kterých nyní tolik slyšíme.

feuilleton

Krešimir Kovačić:

Člověk, který zcela podle předpisu přišel o rozum

Vyjímáme tuto satiru na poměry mezi Srby a Charvátů z knihy známého záhřebského novináře Krešimira Kovačiće „Smích náš vezdejší“, vydané ve sbírce „Moderní hrvatski pisci“.

Dva jsou jeden! Jeden jsou dva! Proč tomu nerozumějí? Proč to nedovedou pochopit? Jaké jsou to nyní časy a jací lidé!

Narodil jsem se v malém městečku bývalé Vojenské krajiny. A měl jsem štěstí spatřit svět jako syn dvou národů. Můj otec a matka představovali dva národy a přivedli na svět dva evropské národy současně.

A hle, dnes již svět nerozumí, že se z jedné dvojice lidí mohou zroditi dva národy. Sodoma a Gomorra, šílenství sestoupily na tuto zemi.

Můj otec byl pravoslavné víry, matka katolické. Sňatek uzavřeli v pravoslavném i v katolickém kostele. A dohodli se, že jeden syn bude patřiti srbskému a druhý charvátskému národu. Tak to žádala bratrská shoda, rovnováha a svornost mezi oběma národy.

Matka porodila dvojčata...

Jeden byl tedy Srb a pojmenovali ho Dušan Silný, druhý byl Charvát a dostal jméno Krešimir Veliký. Krešimir Veliký byl malý trpaslík a Dušan Silný byl rachitický.

Nuže, není vám teď docela jasno, že moje máti porodila současně dva národy?

Dva národy žily v jednom a tomtéž přizemním stavení. V prvé světnici nebylo možno vésti mezi nimi hranice. Oba národy sešly se každého večera v jedné posteli. Kdo by tady vedl demarkační čáru? To byla světnice mých rodičů.

V druhé světnici byla hranice jasnější. Každý z obou národů měl tu svou zvláštní postel. Zde jsem bydlil já a můj bratr.

Úplné rozhraničení bylo provedeno v krajní části domu. Tam bydlily moje teta Srbka, jménem Pelagija, a moje teta Charvátka, jménem Cilika. Každá měla světnici pro sebe.

Musím vzpomenouti ještě jednoho, třetího a bezejmenného národa. To byl můj děd, janičářský poručík v pensi. Chodil do pravoslavného i do katolického kostela, nestál ani o cirilici ani o latinku a četl jenom cizí noviny. Ještě dnes nevím, kterému národu vlastně připadal.

Teta Pelagija byla široká a masná jako palačinka, teta Cilika byla vytáhlá a hubená jako nudle. Srbka Pelagija měla ráda mne, Charvátka, a Cilika měla raději mého bratra Srba.

A já jsem více miloval Pelagii než Ciliku, můj bratr zase miloval víc tetu Charvátku než tetu Srbku.

Proč?

Inu, Srbka mi dávala pětník, abych řekl, že jsem Srb. A Charvátka dávala mému bratru pětník, aby řekl, že je Charvát.

A když jsem v posteli chrupal svou čokoládu, můj bratr Srb, který už svou snědl, vyčítal mi s pohrdáním:

— Neřáde, zase jsi dnes zradil a prodal Charvátsko!

Za to jsem druhého dne já jemu vyčetl zrádcovskou čokoládu a prodej Srbstva!

Tety se po celý den věnovaly ručním pracem a hovořily o všelichems, napůl v našem, napůl v německém jazyce, jak se to v té době slušelo na ženy z lepších rodin.

Tak jednou za měsíc vstoupil do nich nějaký bés, který vzbouřil celý dům. Můj děd odcházel pak do svého pokoje a bručel:

— Ja, die verfluchte Frauenzimmer. Zatracené báby!

Hádka vždycky končila tím, že teta Cilika energicky ukázala prstem na dveře Pelagijina pokoje a zvolala:

— Táhni si tam do svého Srbska! Tady je Charvátsko!

Potom ostře práskla dveřmi své světnice. Proto jsem ve svém dětství pokládal Pelagijinu světnici za Srbsko a světnici tety Ciliky za Charvátsko. Rozdíl mezi nimi nebyl veliký. Světnice tety Pelagije voněla lihem a jalovcem a světnice tety Ciliky voněla jalovcem a lihem. V jedné byl obraz devíti Jugovićů, ve druhé obraz Zrinských a Frankopanů. Zrinští a Frankopani měli úplně stejné kníry a Jugovići stejné brady. V jedné bylo mnoho skleniček a lahviček se srbskou trikolorou, v druhé s charvátskou. Jako největší vzácnost v pokoji tety Ciliky byla vystavena na skříni veliká, dvoulitrová láhev s obrazem Ante Starčeviče s nápisem:

„Charvát nechce tvoje, žádá jenom svoje!“

V pokoji tety Pelagije byla stejně veliká láhev s obrazem Nikoly Tesly, pod nímž byl nápis:

„Radují se Srbi, zvláště naše Lika, odtud vyšel Tesla, naše velká pycha!“

Obě tety nakládaly do těchto lahví ořechovku.

Na skříních byly také některé knihy: v Cilichině pokoji kalendář „Charvátský vševěd“, v Pelagijině „Srbobran“. Kromě toho Cilika měla brožuru, které si obzvláště vážila, říkajíc, že ji napsal jeden z nejmoudřejších Charvátů. Brožura měla název: „Kdo komu ukradl jazyk“ a napsal ji „s našeho stromu list. Vázaný výtisk 50 haléřů“. U Pelagije jsem viděl podobnou brožuru, tištěnou cirilicí a s nápisem: „Pravda o tom, kdo komu ukradl jazyk — aneb

každému jeho. Cizí měj v úctě, na své buď hrdý. Napsal starý milovník pravdy.“

Ta krádež jazyka byla často příčinou hádky mezi mými tetami. Mnoho jsem z toho nerozuměl, jenom jsem viděl, že tetám nikdo jazyk neukradl. Proto nevím podnes, kdo vlastně kradl jazyky.

Pochopil jsem trochu věc, když stejná hádka pokračovala mezi našimi služkami, z nichž jedna se jmenovala Rezika a druhá Paraskeva.

Paraskeva si totiž obvykle na konci hádky povzdechla:

— Ukrást jazyk! Vidíte, jací jste! A to jistě ze zavřené špajsky!

Jinak se žilo dobře. Slavily se všechny rodové svátky, všechny narozeniny a jmeniny, všichni světci katolictví i pravoslavní. Tak to žádala svornost, shoda a rovnoprávnost.

Při každém rodovém svátku vzala za své celá Noemova archa různých zvířat a kuchyně voněla na kilometry daleko. I mnohý sud vína vyschl až na dno. O svátcích scházelo se u nás všechno příbuzenstvo, srbské i charvátské. Při obědě připíjeli jedni druhým a mlaskaly polibky jako rány z pušky. Na konci oběda, když už byl vytažen desátý dvoulitr, počali obyčejně jedni druhým dokazovati, že neexistují. A to trvalo celé odpoledne, dokud hádka a hluk nevzbouřily celou ulici.

Jakmile se hádka donesla až k malému a hubenému holiči Ivicovi na konci ulice, hned nechal zákazníka, strhl se zdi tamburici jako pušku a rozlétl se junácky do boje. Zadrnkal na tamburici a jeho hlas kvílel, jako když někdo hřebíkem škrabe po skle:

„Oj, vy Vlaši bradatí, však budete chcípati . . .“

Ivicův zákazník Šime Peurača, císařský nadcestník v pensi, vyšel po chvíli zdrcen z oficiny, zakrýváje si kapesníkem na půl oholený obličej, jako by ho bolel zub. Vyhledal pak spásu v holírně tlustého a vysokého Jovici, leč sotva dospěl k jeho dveřím, již vyletěl Jovica na ulici s bráčem v ruce. A za okamžik zaječel s doprovodem tambury jeho hluboký, chraptivý hlas, připomínající vytí bernardýna:

„Oj, vy Šokci fousatí, však budete chcípati . . .“

Tak to šlo do večera. Potom znovu zvoněla kuchyně a rozvaděné národy pocítily hlad. Peurača chtěl využití příměří a dokončiti holení. Protože byl uražen Ivicovým jednáním, šel k Jovicovi, avšak ten ho vyhnal: „ať si jenom jde zpátky k tomu svému Charvátovi!“ Ivica zase odmítl holiči ty, kteří „přišli ze Srbska“. Ať prý si jde do své „Srbije“. Tak byl Peurača donucen zakrývat si kapesníkem svou holenou kotletku až do zítřka, než se duchové úplně utišili.

K večeru nastal mezi národy mír a klid. Jenom Rezika a Paraskeva zametaly dvorek a překřičovaly jedna druhou zpěvem:

„I když mi zlato dáš,
císařské slávy zář,
nebudu nikdy tvou,
neboť já Srbka jsem,
miluji Srba jen . . .“

A druhá jí vzdorně odpovídala:

„Já jsem hezká Charvátka,
miluji jen Charvát . . .“

A mávaly košťaty, jako by se všichni císaři světa opravdu nahrnuli do dvora a násilně jim chtěli postavit na hlavu . . .

Ve skutečnosti jedna i druhá házely okem na obchodního příručího Izidora, a ten byl žid . . .

Již niekoľko dní byl v domě veliký povyk... Teta Pelagija a teta Cilika se hádaly u oběda i u večeře. Chudák dědeček ani v noci neměl klid. Vždycky si některá v posteli vzpomněla, že zapomněla na nějaký pádný argument, vyběhla v košili na chodbu a zabušila na dveře druhé tety, volajíc:

— Mrcho jedna vlašská, od kdy jsou katolíci Charvátí Srby?

— Nech mě na pokoji, šokská bestie! — odpovídala druhá — tady nejde o náboženství, tady jde o poesii.

— Krásná je ta tvá poesie. Celý boží den jenom piješ rakiji.

— Ale za své peníze! A ty piješ na dluh. Vy byste vždycky jen brali cizí. Nejen srbskou slivovici, ale i naše srbské básničky!

Hádka se brzy přenesla i na služby. Paraskeva čistí ráno boty, vykřikla na dvoře na Reziku:

— To bys chtěla Gunduliče! Kdepak, ten je náš, ten je Srb. Tady máš Gunduliče, couro jedna.

V jakémisi literárním nadšení vytala jí oknem poliček. Rezika jí vrátila dva.

— Na, tohle je Gundulič a tohle Preradovič. Teď máš cos chtěla, zrzavče vlašský...

Tety se totiž dočtyly v novinách, že se v Dubrovniku staví pomník básníku Gunduličovi. Charvátské noviny obvinily Srby, že Gunduliče ukradli a sebrali pro sebe tak krátce a jednoduše, jako kdyby vytáhli šunku z torby. Srbové vždycky berou cizí, protože svého nic nemají. Cizí měj v úctě, ale na své buď hrdý!

Cilika pospíšila, aby ty noviny ukázala Pelagii. Leč ani Pelagija nezůstala dlužna. Dostala jakýsi srbský humoristický list, kde byla názorně podána krádež Gunduliče slovem i obrazem. Byla tu vyobrazena veliká vyloupená pokladna, úplně prázdná. Uchytila se na ní pavučina s nápisem „Srbská lhostejnost“. Z pokladny, která představovala klenotnici „srbského literárního pokladu“, ukradla „Matice charvátská“ všechny cenné věci: národní písně, králeviče Marka i Smrt Smail agy Čengiče, tu jako květinu v květináči, na němž bylo napsáno: „Petar Petrovič Njogoš“. Stranou rohu obrazu nalézal se kosmatý Chorvát-Zágorec, který Gunduliče strčil do torby a nese ho pravděpodobně na trh, aby ho prodal. A nahoře v oblacích byli Vuk Karadžič a Gjura Daničič. Vuk Karadžič ukazoval Daničičovi všechny tyto hrůzy, které se dějí na zemi, a s výčitkou ukazoval prstem na Daničičovu gramatiku, na níž stálo: „Srbský aneb charvátský jazyk“.

Cilika oněměla před těmito důkazy, avšak neustoupila. Začala vyslyšet Pelagii, co vlastně ví o Gunduličovi.

— Tak tedy Gundulič je váš, srbský? A řekni mi, prosím tě, co napsal? O tom nevíte nic! Gundulič psal latinou a vy znáte jen tu svou tureckou cirilici.

— Co nevíme! — zavřískla Pelagija. — Tu krásnou báseň, kterou napsal srbským dětem...

A Pelagija pozvedla ruku a počala deklamovat v noční košili:

„Postavte školy,
prosí vás děti nevinné,
neb přijde den,
a lidé budou zde, však Srbi ne!“

To není od Gunduliče! — zvolala Cilika. — Nic o školách neví, co mu je po nich. Napsal tu naši pravášskou, starčevičskou:

„Ať žije Charvátsko
se staletými právy,
jen zbabělců se stráž
a zrádcům rozbij hlavy.
Sláva mu, sláva mu,
Starčeviči našemu!“

Později ředitel školy odhalil Pelagii, že Gundulič napsal „Osmana“. Cilika slyšela o „Osmanovi“ po prvé od Pelagije, ale to jí pře to nijak nepřivedlo do rozpaků; ihned dokazovala že Osman je opravdický Charvát a Starčevičanec.

Pelagija zase tvrdila, že Osman je Srb, musliman z Bosny.

— Ty báby se úplně zbláznily — vzdychl dědeček. — Mělo by se to oznámit na obec, nebo jinak se jednoho dne zavraždí. Osman — das ist doch kein römisch-katolischer oder griechisch-orientalischer Name, das ist ein Türke, ein Janjičar!

Gundulič brzy pobouřil celé městečko. Musila zakročit policie, neboť jednoho dne opánek Šumonja honil po ulici s klackem svého kolegu Pečka, aby mu ukázal, „kdo byl Osman a kdo byl Gundulič“. Přihlásil se též obuvník Gundalo, aby rozhodl spor. Udal na obecním úřadě do protokolu, že Gundulič byl jeho příbuzný, neboť to jméno určitě pochází od Gundalo. A byl pravoslavný Srb, ale později se pokatolčil a přidal se k Charvátům.

Zmatek se tak ještě zvětšil.

Oba opánekářské spolky, srbský i charvátský, se usnesly na valných schůzích položit ke Gunduličovu pomníku zlatý vavřínový věnec. Na jednom věnci byl nápis: „Velikému a největšímu charvátskému básníku — uvědoměť opánekáři Charvátí“. A na druhém byla stuha: „Velikému a největšímu srbskému básníku — uvědoměť opánekáři Srbi“.

Delegáti obou spolků odjeli do Dubrovníka, aby tam položili věnce k pomníku. Tu však náhle byli zklamáni: na pomníku nebylo napsáno ani „srbský“ ani „charvátský“. Básníka oslavil jenom jeden jediný národ, ale ten byl... bezejmenný. Výbor dal tam nápis: „Našemu básníku — náš národ“, nebo tak nějak.

Opánekáři přes to nepovolili. Potloukli se a navrátili se domů s rozbitými hlavami. A to také byla pro ně jediná příležitost, aby si něco zapamatovali o Gunduličovi...

Moje tety nečetly jen noviny, nýbrž listovaly též v nějakých velikých, tlustých knihách, které napsali povolání i nepovolání charvátští a srbsští historikové. Mnoho z toho znaly nazpaměť, protože byly pokládány za „nejučenější báby“ v městě.

Později jsem se z těch knih dověděl, že Srby stvořila z poloviny Byzanc a z poloviny Rakousko. Charvátý zase do poloviny stvořilo Rakousko a zbytek Maďarsko. Proto jsem nijak nemohl pochopit, proč se i Srbi i Charváté tolik bouří proti Rakousku a Maďarsku, když ony je stvořily.

V roce 1894 nějaký profesor dějepisu dokazoval v srbských novinách, že Bosna je srbská. V charvátských novinách dokazoval druhý profesor, že Bosna je charvátská. Polemika trvala přes tři měsíce. Nakonec se charvátský profesor dopálil a poslal svému protivníkovi ultimatum: ať ihned a bez váhání evakuuje Bosnu i Hercegovinu až po Drinu, nebo jinak on zahájí historickou ofenzivu na Černou Horu a Makedonii. Srbský profesor odpověděl na ultimatum takto:

— A nyní vám otevřeně řeknu, milý pane kolego. Když takto nebratrsky jednáte, nejen že vám z Bosny a Hercegoviny nedám ani tolik, co by se za nehet vešlo, nýbrž zeptám se nyní, či jsou kraje kolem Záhřeby...

Jinak oba profesori učili své žáky ve škole, že existuje „bosenský jazyk“ a že Bosna je — rakousko-uherská země!

Škola nás cvičila v jednotném dualismu a v dvojité jednotě. Všechno bylo dvojí a současně jedno: řecko-východní, římsko-katolické, bjelovarsko-križevačské, charvátsko-slavonské, rakousko-uherské, česko-moravské, tyrolsko-voralberské, požeško-virovitičské a tak do nekohečna.

Nikdy jsme poctivě nevěděli, který je den, ba ani který je měsíc a rok. Pro Chorvátý byl rok 1898, pro Srby ještě 1897. Charvátí měli únor a Srbi ještě žili v lednu. A v stejném měsíci tvrdili Charvátí, že je devatenáctého, a Srbové, že je pátého.

I tety se o to hádaly. Není jedenáctého, je pětadvacátého! Není pětadvacátého, je jedenáctého...

Zeptal jsem se nakonec dědečka o radu. Ať mi vysvětlí, je-li pětadvacátého či jedenáctého.

A starý janičár odpověděl:

— Hochu, neposlouchej bláznů! To je docela jedno. Hlavní je, aby byl člověk poctivý a věřil v Boha!

Avšak druhého dne se mne zeptal učitel ve škole:

— Kolik je pět a šest?

Odpověděl jsem:

— Jedenáct nebo pětadvacet.

— Jak to? — vybuchl učitel a popadl rákosku.

— To je jedno — koktal jsem rychle v pláči — hlavní je, aby byl člověk poctivý a věřil v Boha.

Když mně a mému bratru Dušanovi bylo dvacet roků, poslal nás otec oba na studie do Paříže.

Myslil jsem kdysi, že Francouzi jsou kulturní národ. Zklamal jsem se. V Paříži nijak nemohli pochopit, co jsou Srbi a co jsou Charváti.

— Vaše národnost není stejná? — tázal se nás jeden francouzský známý. — Máte však stejná jména, jestliže jsem dobře rozuměl. Jak se vlastně jmenujete?

— Křešinir Mrkva — odpověděl jsem.

— A vy? — ptal se Francouz mého bratra.

— Dušan Mrkva — odpověděl bratr.

— A vy říkáte, že mluvíte dvěma jazyky?

— Ovšem — odpověděli jsme oba jedním slovem charvátsky a srbsky.

— A co znamená „Mrkva“ charvátsky?

— „Carotte“ — objasnil jsem Francouzi.

— A srbsky?

— Totéž — odpověděl můj bratr.

— A máte ve vašich dvou jazycích více takových stejných slov? — vyptával se zvědavě Francouz.

— Nu, všechna slova jsou stejná!

— Jak to? Jak to? Všechna slova jsou stejná a přece jsou to dva jazyky? A čím se tedy vlastně ty dva jazyky liší?

— Tím, že se charvátská slova píší latinkou, kdežto srbská cirilicí...

— Divné je to u vás na Balkáně... — řekl náš francouzský známý a opustil nás trochu polekán.

Můj bratr odjel z Paříže. Já jsem však zůstal a usiloval, abych plně vysvětlil Francouzům, co jsou Srbi a co jsou Charváti.

Přeložila Anna Urbanová.

dopisy

O české děti

Vážený pane redaktore!

To je skutečně dobrý nápad, o němž píšete ve svém úvodníku z 6. t. m. — obrátit pozornost lidí, kteří jsou schopni a ochotni pomáhat, k dětem.

Je u nás ještě tolik dětí, které nemají, čeho potřebují nutně k svému zdraví, a ještě více těch, které mají sice to nejnutenější, ale u kterých radost považuje se za nedosažitelný přepych, které tráví své prázdniny na špinavém dvorečku a jejichž hřištěm je zaprášená ulice.

A je dosti spolků (Ochrana matek a dětí, Sokol, Skaut, Národ. souručenství a j.), které by rády těmto dětem poskytlly příležitost proskočit se na zeleném trávníku, vykoupat se v čistém vzduchu a dát se prohrát sluncem, ale zápasí s nedostatkem peněz na takový podnik.

Jak by bylo krásné, kdyby na příklad ti dva páni, o nichž se ve svém úvodníku zmiňujete, zřídili takovou chatu, dřevěný

srub s jednoduchým zařízením, v lesnaté krajině a darovali nebo propůjčili některému z jmenovaných spolků, aby v něm v prázdninách mohl zříditi osadu nebo tábor dětí a připravit jim tak několik šťastných týdnů.

Pracuji již několik roků v prázdninové osadě a vidím, co pro děti i z menšího města znamená bezprostřední pobyt v přírodě po stránce zdravotní a jaké velké hodnoty výchovné má společnost dětí a promyšlené vedení osady.

Kdybyste, pane redaktore, mohl těm dvěma pánům tlumočiti můj návrh a jim se zamlouval, věděla bych i o konkrétním případě, kde by se dal uskutečnit.

Ale i tak, zůstane-li můj dopis bez odezvy, děkuji Vám, že jste vzpomněl na děti a že jste ukázal, kde třeba pomoci.

Zdraví Vás jedna z čtenářek.

B. Papežová,

odborná učitelka, Náchod 488.

Půjčky mladým novomanželům

Vážená redakce!

Jsem státní úředník. Mám známost s děvčetem 8 let. Nesmějte se, je to možné. Rádi bychom se vzali. Chtěli bychom mít tři zdravé kluky; ano, budeme je mít, ale kdy? Snad za 10 let, možná, že později, bude to tehdy, až si našetříme na zařízení bytu a různé ty maličkosti, stojící tak velké peníze. Měli bychom se vzít nyní, kdy mám plat 850 K a děvče, které má také střední školu, a které pro nemoc, již mělo před časem, nemůže být zaměstnáno? Mohli bychom si vzít zařízení na splátky, což je běžné pro dnešní život, ale vystačíme pak se 200 K až 300 K měsíčně. A radíte mi, máme začít domácnost s dluhy?

Mnohý by jistě odpověděl, počkejte tedy, až budete moci. 10 let? Nebude již pozdě potom? Rozumíte, nebude pozdě za 30 let?

Před časem se mluvilo o bezúročném půjčce mladým novomanželům ve výši 10.000 K na zařízení domácnosti. Z této dlužné částky měla být odpisována určitá částka při každém narozeném dítěti. Je v zájmu národa, jeho vývoje, růstu, aby tato půjčka byla uskutečněna. Populace našeho národa je velmi slabá, chcete jí pomoci? Uskutečňte tuto půjčku!

I jinak pomůžete národu. Zlepšíte mravní život mladých lidí, umožníte založení mladých rodin, které vám budou vděčné. Chcete věřit, že mladý muž i žena se stávají v rodině solidnějšími. Líbí se vám nyníjší dospělejší mládež, žijící bez zájmu, v sentimentalitě, bez zodpovědnosti k sobě, ke svým rodičům. Smějí se vám všem a přerůstají přes hlavu každému, kdo jen by měl možnost jakýmkoliv způsobem měnit jejich život, jeho divokost.

Radost ze života. Každý jí rozumíme jinak. Jinak jí rozumí ten, kdo má o vše postaráno, může si občas vyjet na cesty, jít aspoň jednou týdně do divadla z a s v é p e n í z e a n e musí počítat, že o částku, kterou dnes vydal na zábavu, bude se muset příští týden na jídle uskovnit. Jinak jí rozumí ten, kdo žije po celý den ve starostech, jak zaplatí všechny splátky, ulíí, světlo, nájem, zbude-li mu na poslední týden v měsíci na stravu. Takovému člověku těžko způsobíte radost ze života, či myslíte, že mu postačí radost, trávající 2—3 hod., jen právě pokud je v divadle, uprostřed světla, nádhery, jemu cizí.

V rámci radosti ze života byly uspořádány koncerty, divadelní představení, zájezdy a pod. Umožněte mladým lidem, aby v rámci radosti ze života mohli uzavřít sňatek. Bude to radost skutečná, ale nejen radost — úplné štěstí. Radost budete mít i vy, až uvidíte nové šťastné rodiny, nové děti, budoucnost národa, jejichž život jste umožnili vy!

Kf.

Svět knih

Roč. 9. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ 33

Rainer Maria Rilke:

RUCE TVOJE*

*Tak jako číše z Venecie
jen jen se rodí znají šed
a jas, jenž váhá, trpyty sije
a milován je v odpověď,*

*tak ruce tvoje z důlky svými
již předem něžně snily blíží
váhami býti pomalými
chvil našich plných přespříliš.*

NOVÉ KNIHY

Karel Sezima:

KONRÁDOVY POSTELE BEZ NEBES

Karel Konrád, jenž se u nás proslavil nejkrásnější, nejbádnější naší epopejí ze světové války, románem Rozchod, přihlásil se nyní po dlouhém pracovním mezidobí s druhou svou větší prací, s románem *Postele bez nebes*. Proti dějové, filmové knize Karla Jos. Beneše je to kniha ze světa příkré opačného. Děj je zde jenom nositelem citových a slovesných feerií, jež se navěšují na události, prolínají jimi, rozzařují je a prosvítají jimi. *Postele bez nebes* jsou kniha lyrická, i když jsou psány prózou. Je to román lyrický, je román v básni a báseň v románu, je to dar a plod úzkostlivého a pomalého odvažování slov, je to skládání trpyt-

* Ze sbírky „Sad“, přeložené Vlad. Holanem.

Láska, velikost, krása

Všeobecná nenávisť, podlost a prostřednost nezabraňují lásce, velikosti a kráse, aby byly, kde třeba. Čím více se zneuznávají, tím více tyto skryté mocnosti nabývají síly a vnučují se malému počtu, který vede svět a který jest jeho jediným smyslem bytí. Nikdy umění ani věda nesměřovaly výše; a že dav jest od nich vzdálen jednou provždy, toť důkazem toho. *André Suarés*

ných kaménků a je to hra a rozkoš ze hry.

I tu jde o kouzelný dům a o kouzelný domov, ale zase jiný a jinak viděný. Láska, milování a záření milenecké, o to vše tady neběží, tady běží jenom o svět dětský a protože rozpomínka na dětství je nejspánilejší, nejčistší a nejčarovnější, básníku již námětem je zde dáno vše, čeho si mohl přát, aby se mohl nalaskat do sytosti s tajemstvími prostého dění. *Postele bez nebes*, jaký to symbol života zbaveného všeho aristokratismu a feudalismu! *Postele* prosté, chudé, bez příkras, na kterých se rodí děti chudých rodičů, na nichž dorůstají k prvému povstání, k prvému samostatnému kroku, na nichž je přepadají a opouštějí dětské nemoci a na nichž dosnávají své pohádkové sny, již s očima otevřenými! Jsem dokonce v pokušení prohlásit, že Karel Konrád těmito *Postelami bez nebes* myslil i periferní ulice venkovského města, jež jsou hřišti, útočištěm i školou proletářských dětí, jež je shánějí v houf a v bratrství a učí ctnostem a vychovávají v muže a ženy silné, čestné a spravedlivé. A tak že tedy tyto *Konrádovy Postele bez nebes* jsou nakonec přece jen *postelami s nebesy*, s ne-

besy nejvyššími, nejvýsostnějšími, nejmoudřejšími a nejzářivějšími.“

Příběh *Konrádova* románu je datován válkou balkánských Slovanů s Turky a bratrovražednou její dohrou, hrdinství Bulharů a Srbů se obráží i v utváření dětských duší. Je tu všechno, co i nás kdysi v dětství rozohňovalo, ať to bylo d'Amicisovo *Srdce* nebo Verneovy *Dva roky prázdnin* nebo válka burská a rusko-japonská, je tu klasicky vypsanou utrpení dětí, jež se dostaly zlou hrou osudu do rukou otců opilců a běsů. *Konrád* nezapomněl ani na spanilý vliv divých něhy na chlapecké surovice. A především na žalnou propast mezi dospělými a dětmi. Dospělými jsou děti jenom dětmi, kdežto děti samy sobě jsou vážnými, stejně vážnými akty tohoto světa a v každém posměchu a ponižení, jež jim připraví nerozumějící člověk dospělý, vidí akt nepřátelský. Není na světě mnoho podivínských hodinářů Kryštofů a starých panen Holátek, kteří dovedou žít s dítětem, nebo lépe: jejichž život už znova zdětinětl!

Všechny symboly a všechna podobnosti této knihy jsou vkouzleny do této knihy, aby nás ani na chvíli neopustil melancholický stesk po vlastním našem dětství a roz-

Jean Prévost:

DVĚ SLOŽKY LITERÁRNÍHO UMĚNÍ.

Každý veliký spisovatel má svůj vesmír; přesněji řečeno, každý z nich má své skutečno a své neskutečno. Tyto dvě složky jsou podstatné v definici romanopisce, a neskutečno možná ještě víc než skutečno. Taková dualita je zřejmě na příklad u Flauberta, a to již ve střídavosti jeho knih. U Balzaca se víra v přímý vliv duše, v okultní síly a v sociální mystiku projevuje ve všech jeho dílech a právě jejich vlivem „Balzac všechno chápe a všechno odpouští“ (Alain). V dnešní době Mauriac dal svůj smysl pro skutečno, svůj citlivý zrak a čich zřejmě do služeb neskutečna, čímž nemíním přímo katolicismus, nýbrž vzácnou směs křesťanské víry a satanismu. Dokonce i takový Roger Martin du Gard, ačkoli dělá, jako by se obešel bez nadskutečna, díky své laické mystice za překvapující účelmost svých románových postav.

FEUILLETON

Ambroise Vollard:

BENOIR JAK JSEM HO POZNAL.* (Dokončení.)

„Ve vedlejším pokoji jsou knihy, přineste je!“

Gabriela odešla. „Na tomhle děvčeti se mi líbí, že dělá vždycky případné poznámky, aniž by si to uvědomila. Člověk, jemuž přisoudila cizineckou legii, je Francouz, který ještě včera byl Rumun nebo Polák, sám to dobře nevěděl. Reknu vám o jiné Gabrielině vlastnosti. Minulé léto jsme najali na venkově domek blízko pevnosti. Má paní přistihla Gabriela, jak podávala přes kuchyňské zábradlí dvěma vojákům střídavě lízici polévky a lízici kompotu. „Vždyť si tou vaší míchanicí zkazí žaludky, Gabrielo,“ pravila jí má žena. „Ach myslíte?“ odpověděla Gabriela, jata náhlou starostí. Někdo z našich hostů vypravoval, že dostal v Lyoně kompot před polévkou. Gabriela se hned uklidnila: „No ovšem, říkali mi, že má jejich pluk přijít do Lyonu.“ „Vidíte,“ pokračoval Renoir, „stokrát raději poslouchám tyhle nesmysly, než abych se bavil

„myslítekou“. Poslyšte! Jednou mi seděla modelem žena hostinského, krásné děvče s červenými tvářemi. Vraťtla čelo a zdálo se mi celou dobu, že o něčem hloubá. Zlobilo mne to a konečně jsem jí řekl:

„Dnes to nějak nejde, co? Tak si myslím, o čem asi uvažujete.“

„Ale, pane Benoire, bojím se, že se mi doma, zatím co zde sedím, spálí sekaná skopová pečeně!“

Gabriela se vrátila. Položila na stůl knihy, které přinesla, a začala předčítat jejich názvy: *Kruté znamení*, *Pan de Camors*, *Paní Bovaryová*.

Renoir jí přerušil: „Už vidím, že se budu muset prokousat třemi sty stranami, protože byl lékárník oklamán svojí ženou. Zrovna jako Salambó, tu mi také pořad chtějí dát číst. Mně je stokrát milejší *Román o mumii*. Všichni lidé mi říkají, že je od začátku až do konce nemožný. Asi právě proto jej tak rád čtu!“

„Květý zla,“ pokračovala Gabriela.

„Tu knihu nenávidím ze všeho nejvíce,“ zvolal Renoir. „Nevím, kdo mi to zase přinesl! Kdybyste byl jako já slyšel recitovat *Mouneta-Sullyho* v saloně paní Charpentierové *Mrehu* před všemi těmi krutými, které při tom slintaly.“

Gabriela pokračovala: *Germinie Lacerteuxová*, *Paní Chrysanéma*, *Píseň žebráků*, *Legenda věků*.

Renoir, který lhostejně poslouchal, udělal při posledním názvu odmítavý posunek.

„Hugovy verše jsou přece krásné.“

„Možná, že je Hugo geniální. Co mi však u toho člověka vadí, je, že odnáčil Francouze mluvit jedno-duše. Gabrielo, zítra mi musíte koupit *Paní de Monsoreau*.“

Obrátil se ke mně:

„To je veledílo! — Kapitola, jak *Chicot* zehná pravdu . . .“ Gabriela náhle zvolala: „Pane, tady je kniha od *Alexandra Dumase*!“

Renoirův obličej se rozzářil. Gabriela oznamovala triumfálně: *Dáma s kameliemi*. „Nikdy!“ protestoval Renoir. „Nenávidím všechno, co napsal *Dumas* mladší, a tuto knihu více než ostatní. Měl jsem odjakživa hrůzu ze sentimentální nabubřelosti.“

Renoir měl v *Essoyes*, rodném kraji své ženy, malý domek, kde trávil nejteplejší letní měsíce. Zžil jsem tam hezké chvíle. Byla to stará selská chalupa s tlustými zdmi a zahradou, osázenou ovocnými stromy.

Jeho přítel se divil, když nastal podzim, že malíř otálí s návratem do Paříže, než odjede na jih, kde s ohledem na své zdraví musel trávit zimu.

„Co chcete?“ odpověděl Renoir. „Od pěkného otevřeného ohně netoužím po návratu k ústřednímu topení. Mám zde výběrové máslo a chleba, jaký v Paříži není k dostání. A pak zdejší víno . . .“

Pamatuji se ještě na to víno a zvláště na určitou známku, která se vyrovnala všem starým armagacím.

Co se mi v *Essoyes* zvláště líbilo, byla řeka *Ource*, která dodává krajíně tolik pŕavu. Když už Renoir nemohl chodit, dával se často odnášet na břeh řeky.

Za jedné návštěvy u Renoira jsem se zajímal o místní pamětihodnosti. Hned se mi pochlubil náhrobkem majora *Hériota*, bývalého majitele obchodního domu *Louvre*. Měl za živa jedinou ctizáost: chtěl mít nádherný a originální náhrobek. Major *Hériot* si zakládal na své vynalézavosti, avšak nemohl se rozhodnout mezi dvěma možnostmi: pyramidou a zlomeným sloupem. Zemřel než se rozhodl a jeho příbuzní si vzali za úkol vyplnit jeho přání. Po zralé úvaze se rozhodli sloučit oba návrhy zeměloží: pyramidida byla uprostřed rozříznuta a na tuto masu postaven jakýsi obelisk. Nápis na jedné straně vypočítává hlavní majorovy zásluhy a poučuje nás, že jeho bratr, který dal mausoleum postavit, je rytířem *Čestné legie*. Zatím co mi ukazovali toto umělecké dílo, klečela před náhrobkem stará venkovanka. Když vstala a odcházela kolem nás, zeptal jsem se jí:

„Byl major *Hériot* váš příbuzný?“

„Ó ne, pane, co vás napadá!“

„Pročpak jste se tedy modlíla u jeho hrobu?“

„Víte, nikdo sem nechodí. Nasekala jsem si trávu pro kráلكy a pak jsem u toho hrobu odříkala jeden *Otčenáš* a jedno *Zdrávas*. Jak je možno, aby byl boháč tak úplně zapomenut?“

*) Úryvek z knihy *Vzpomínky obchodníka* obrazy.

koš z básnického díla, dovede vrátet sny dávnou zasuté a navracet pozeňnané chvíle prvňích dojmových zásahů a čistého přiblížení k životním tajemstvím a idolům.

Poslechněte si na příklad jen tu závěrečnou pasáž knihy, jež je celá komponována na základní motiv bezcelného běhu vteřin a hodin a dnů, na míjení času, jenž se nevrací.

„Rafije vběhly na dvanáctou, poslední číslici.

Nejprve zazněl mléčné sytý hlas smaltovaných hodin a do něho vpadly (jako hvězdným ohlasem) mámivé údery všech bicích strojů, rozdyčtější perony nádraží, úchvatný cinkot svatebních příbortů, harcoví kanáři, andělský chor, harfa, harfy, lyra, loutna, loutny, loutny, loutny, cymbál zpívajících fontán, horoucí pozdvihování.

A dlouhé doznívání tajuplné.“

A opět jen kmitočer kyvadel, se-trvačků.

Krápnyky vteřin.
Hodiny, ti ptáci bez vratiprstů.

Předneseno v rozhlase 4. 6. 1939

A. M. P i š a :

NOVÝ SVAZEK ROMAINSOVA CYKLU.

Nedávno vyšel česky, v Zaorálkové překladu, další, devátý svazek jeho mohutného román. cyklu „Lidé dobré vůle“, který je jakousi románovou encyklopedií předválečné Paříže a Francie: již svým názvem „M r a k y n a o b z o r u“ (nákl. Fr. Borového, stran 328, za 25 K) prozrazuje ten svazek dobové ozdušší svých výjevů i svůj vřídčí motiv. Odehrávájí se jeho příběhy a scény od podzimu roku 1910, tedy v době ještě dosti vzdálené od vzniku světové války, jejíž předtuchy tu již nicméně straší v mysli téměř všech postav a je již příprava — nebo ještě spíše snaha o její odvrácení — spolu-určuje jejich konání. Vskutku lze říci, že běží již o dobu tehotnou pro přístí válečným konfliktem, jehož předhistorie se tu zároveň prolíná se sociálním kvasem tehdejší Francie. Jeť to také doba, kdy ministerský předseda Briand, někdejší socialista, velmi rázně, s použitím mimořádných opatření, potlačil syndikalistický pokus o generální stávkou francouzských železničářů.

I tím je podstatně určena tématika tohoto svazu, jenž se příznačně počíná i končí pohledem na severní pařížskou čtvrt, průmyslovou a dělnickou: Romainů tu znova osvědčuje své umamiistický školené umění, s nímž zná pojmut a zazornit město nebo jeho čtvrt jako hromadnou živoucí bytost. Ale čím nadto a především tento svazek zaujme, je vskutku vzácné pravidly, prohloubený, odstíněný, veškeré apriorní tendence prostý způsob, jakým umí osvětlit typickou povahu tehdejšího francouzského dělníka v postavě mladého kovodělníka Mailecotta. Nejenže znalceky znázorňuje jeho práci u soustruhu, ale pronikavě také zachycuje jeho smýšlení a citění, svébytné rostoucí z dělníkových životních podmínek a zkušeností: osvětluje takto jeho vztah k životu i lidem, k společenskému pořádku, k zaměstnavateli, k seriové výrobě, tehdy nové, jeho předléščí tužby i mravní zásady. Vedle těchto partií, v nichž se psycholog pojí se sociologem a jímž nesehadno nalézá rovných, neméně zaujmu scéný, jímž vévodí postava Briandova, posléze jen o vlas unikajícího v parlamentě atentátu. Ať ho zachycuje v úvahové samomluvě, v níž energický státník zkouší a prozřívavě překonává pokušení samovlády, anebo ve hře, kterou svádí s citlivostivým opozičním parlamentním — je to na důkaz autorova mistrovství v individuální psychologii nevšedně jemný, bystrý a důvěrný portret politika, v jehož originální bytosti se pojí chytrost a skeps, temperament a flegmatičnost, čínorodost a spolu cos jako resignace.

Politické zákulisí prostupuje se tu s diplomatickým a jejich dně se zase splétá se zájmy a intrikami obchodu, průmyslu, vysoké finance v složitou a spolu skrytou hru, nad

níž už visí, ale z níž zároveň i stoupají ty válečné „mraky na obzoru“. Jejich stín se klade i v úvahy mladé studentské dvojice, kdežto milostný prvek jest jen episodicky zastoupen hlavně rozpaky mladé učitelky Cazalisové mezi dvěma nápadnyky a pikantním přítím skandálu, jímž by se málem kompromitoval abbé Mionnet, vyslaný k obnově pořádku ve venkovské diecési. O napínavost, jež má vzpružit čtenářův zájem nad skladbou, která třeá od postavy k postavě, se tenkrát autor postaral tajupným přiběhem, v němž se učitel Laurique, romantický stoupenec „příme akce“ ve službách pacifismu, zdá být až příliš naivně nevědomým nástrojem špionážního spiknutí, maskovaného mírumilovným úsilím. Národní práce, 2. 8. 1939

CHVÍLE S BÁSNÍKEM.

Bylo už nescíslněkrátě pověděno, jak chvíle, ztrávená s opravdovým básníkem v nás dlouho doznívá ozvěnou okouzlení a očarování, jak se v nás prodlužuje onen úžas z poesie, z krásy, slova, která tu cítíme nejen jako význam, nýbrž i jako melodii, zvuk, náznak a napovědění kouzelného gesta, za nímž následuje zjevení krásy, jako alchymistický prvek, nad kterým nutno zbít celé noci a mlsit její nekonečné znovu a znovu s jinými, aby konečně vydal své tajemství v podobě vzácného kovu. Poesie není však jen okouzlení, snové a vytržené putování do země pohádek, není to jen útek ze skutečnosti k řece zapomnění, do vzdáleného království vzpomínky, do ztraceného ráje dětství, není to hrad se slonovou věží, jež básníka v ní přebývajícího oděluje od hluku světa, země, od člověka, nýbrž je to právě nejčastěji sama země, člověk a svět, je to krása těchto květů, které vidíme kolem sebe, je to bolest i úzkost i naděje tohoto světa viditelného, skrze který jediné vnímáme a chápeme tajemství věci neviditelných a nepochopitelných. Snad ani nejabstraktnější básník, byli skutečně básníkem o zákonech svého vidění i když se o něm tisíckrát tvrdilo nebo tvrdí, že usiloval jediné zachytiti nezachytitelné a spatřiti neviditelné, že básnil jen prchavě chvíle urvané proudy času v bludišti nepochopitelného, imaginárního a snového světa — se neproznevěřil skutečnosti, zemi, a člověku. Jako by věděl, že by nikdy nepochopil krásu, lehkost a vzdušnost blankytní, tajemství nebes a čaromoc hvězdných nocí i vábení věčnosti, kdyby nestál pevně na zemi, kdyby se nezamyslíl nad jejím tajemstvím, tváří v tvář časnosti, a nedotázal se v prvé řadě, proč příroda s takovou zákonitostí opakuje v tentýž čas jara, léta, podzimu, stejný, a přece na konec jiný květ pomněnky, růže nebo octunu. Prostě nezůstával hostejný k tomu, co se okolo něho děje, nebyl hluchý k bolestem doby a člověka, i když se tak zdálo, neboť z nich zachytil a ztělesnil to nepodstatnější, nejtrýznivější, nejhlubší a snad právě proto nejnevyslovitelnější a nejnepochopitelnější. Markantním dokladem takového poměru básníka ke skutečnosti a k údělu člověka jeho času je nová básnická sbírka Vladimíra Holana, S e n. O Vladimíru Holanovi bylo kritikou nescíslněkrátě pověděno, že je básníkem odtaži-

tým, abstraktním, nesrozumitelným. Jeho obsáhlá báseň S e n, tvořící nejnovější svazek edice Českých básní, však vyvrací a na hlavu přímo potírá všechny takové charakteristiky. Kdyby se to slovo „časová“ nevzpíralo tak slovu „poesie“, dalo by se o Holanově sbírce říci nejpřípadněji „časová poesie“.

TŘI NOVINKY U TOPIČŮ. První novinkou je Smetana ve zpomínkách a dopisech od Františka Bartoše, autora knihy W. A. Mozart v dopisech. Smetana ve vzpomínkách a dopisech je dílo, které ztělesňuje vývoj, život a nesmírnou tragiku osudu tohoto velkého člověka, jehož umění a poslání tohoto umění snad nebyl národ nikdy ochotnější chápat než dnes. Melodické zpracování Bartošovo vytváří živoucí obraz Smetanův a vrhá mnohé světlo z úryvků deníků, dopisů a poznámek. Dílo je v každém směru cenným obohacením naší literatury. 248 stran, 32 K. Tato Bartošova kniha je krásným protějškem Šourkovy knihy Dvořák ve vzpomínkách a dopisech, jejíž třetí vydání vychází současně. První vydání vyšlo právě před rokem. Kniha má 216 stran, 30 K. Obě tyto knihy jsou vypraveny a vyzdobeny původními dřevoryty Cyrila Boudy. Druhou novinkou je 48. svazek sebraných spisů Ignáta Herrmanna: Z poslední galerie, divadelní referáty Vavřince Lebedy, „krytýgra přes divadlo“, které kdysi vycházely ve „Švandovi dudákoví“ a po jejichž knižním vydání bylo již často voláno. V humorových kapitolách ožívají postavy našich herců z let 1880 až 1890 a tak je kniha s kulturně-historického hlediska zajímavým dokladem o českém životě divadelním oněch let. Kniha má 418 stran a stojí brožovaná 35 K. Pro mládež byly vydány redakcí profesora Ferdinanda Střejičky „Dvě pohádky o práci“ od Svatopluka Čecha; jejich uslechtilý básnický obsah má pro naši mládež význam výchovný. Vyšla jako 96. svazek Sbirky souvislé školní četby za K 5.50 a mimo to vyšla jako samostatná dětská knižka ve vkusné obálce.

BELGICKÝ KRITIK O NAŠEM MODERNÍM DIVADLE. Antverpský týdeník Elckerlyc přinesl v kulturní části svých čísel z první poloviny dubna pozoruhodnou studii o českém moderním dramatu a divadle poválečném. Autorem jejím je zasloužilý a oddaný propagátor české literatury a kultury v Belgii, kritik L. Landsmann, který tu zsvěcený a obeznale seznámuje Belgičany s českou poválečnou scénou ve výstižné zkratce. Studie Landsmannova přibližuje současně Belgii vynikající české dramatické spisovatele, počínajíc Viktorém Dykem a Arnoštem Dvořákem a končíc Blatným a V. Vernerem, s vynikajícími režiséry, počínajíc Kvapilem a Hilarem a experimentujícím Honzlem a průkopnickým E. F. Burianem končíc. Studie L. Landsmannova, výstižně nazvaná O poválečné české scéně s ptací perspektivou, je dobrým příspěvkem k prohloubení kulturních styků česko-belgických.

Fr. Roman Jirman: SMYSL ČESKÉHO NACIONALISMU. Vyšlo v Edici Aspasia, nakladem Bohuslavy Heranové, Praha. Bibliofilské vydání s kresbou Jana Konůpka. K 9.—

Se smrtí za zády. Nakladatelství „Orbis“ (Praha XII.) vydalo paměti kapitána Johna D. Craiga: NEBEZPEČÍ JE MÝM ŽIVLEM. Obsahuje životní příběhy člověka, jehož zamestnáním je hra se smrtí. Tygři, žraloci, lovcí velryb, dábelští lidé... to jsou stránky, na nichž

je promítnut život nad mořem i pod mořem. Craig narodil se v době objevitelské horečky, v době, kdy cesty za neznámými dálkami a nebezpečím lákaly kde koho. Rozhodl se pro oblast, která byla nejméně prozkoumána — pro hlubiny oceánu. Procestoval 35 zemí, byl zajat a vězněn Riffy. V srdci Indie střílel vysokou, až obdivuhodný pokus s tygrem, který, poznamenaná, byl gentleman, dal mu příležitost zachytit výstřel kamerou. Vrátil se do Ameriky, přišel do Hollywoodu a uzavřel smlouvu, z níž později vznikla Craig-Crew, složená z kameramanů, techniků a potápěčů. Craig-Crew natočil svá dobrodružství v Africe, na Aljašce, v Indii, Jižní Kalifornii a mnohá z nich se později objevila v Trader-Hornu a v mnohých jiných filmech. NEBEZPEČÍ JE MÝM ŽIVLEM vypravuje o člověku, kterému nebezpečí je prostředníkem v práci, o člověku, který je doma mezi korálovými útesy, na dně moře nebo v houštích džungle, jako ve svém domově. Tyto senzáční paměti přečtete jedním dechem. Brož. jsou za K 35.—, váz. K 45.—. Četba pro léto, jako stvořená.

Slavná kniha Paul de Kruifa: **LOVICI MIKROBŮ** vychází v témže nakladatelství již v VII. vydání. Dvanáct kapitol této knihy je dvanáct nejpoutavějších hrdivých románů. Moderní rytíře křížových výprav proti mikrobům kreslí Kruiš s uměním, které nemá hned tak příkladu. Brož. K 45.—, váz. K 55.—.

Zlín letním střediskem. Rostoucí příliv hostů do Zlína dokazuje, že Zlín se stává stále více přitažlivějším pro letní pobyt. Do Zlína přijíždí tisíce turistů a letních hostů, kteří oceňují jeho krásnou polohu uprostřed lesů, jeho rušný, ale při tom nehluchý průmyslový život, výstavost a společenské příležitosti. Mnoho hostů při svých návštěvách shledalo, že Zlín má mnoho podmínek také pro delší pobyt v létě. Je to krásné okolí, několik koupališť, dobrá strava, veškeré pohodlí a veškeré možnosti rozptýlení a zábavy. Zlín má mnoho předností velkoměsta a naproti tomu chybí mu jeho nepřijemné stránky. Letos přijelo tisíce hostů prohlédnout si největší podnik českého výtvarného umění Zlínský salon a výstavu Krása práce, k jejíž návštěvě používají 33procentní slevy na železnicích. Salon umění potrvá do konce srpna, takže těm, kteří se ještě rozhodují, kam se mají podívat o dovolené, naskýtá se příležitost zajet si na několik dnů do Zlína.

Vyřazení nových absolventů Baťovy školy práce. Letos budou po dvanácti vyřazení absolventi posledního ročníku Baťovy školy práce. Čtvrtý ročník opustí ve Zlíně 380 absolventů a 250 absolventek. S nimi překročí počet mladých lidí, které již vychovála Baťova škola práce od roku 1925 číslici pět tisíc. Každým rokem přibývá mladých lidí, kteří prošli výchovou v tomto ústavu a kteří vytvářejí novou generaci mužů, připravovaných teoreticky i prakticky k zvládnutí velkých úkolů v českém hospodářském životě. Vykonaávají dnes významné poslání na tisících místech v průmyslu a obchodě a to nejen doma, nýbrž doslovně také ve všech koutech světa, kam dosahují nitky zlínské služby lidem. Patnáctiletí hoši, přišli ze všech konců země, z měst i venkova se změnili v několika letech výchovy ve školu a denní práci v dílnách v průmyslové obuvníky, gumáře, koželuhy, strojaře, textiláky, punčocháře, prodavače, chemiky atd. Nyní stojí tyto mladí lidé nejen na prahu životního povolání, ale také na prahu velkých příležitostí, jejichž hranice budou určovat výhradně jen jejich schopnosti.